

4 Изследване на националния капацитет за контрол над МОЛВ

4.1 Законодателна и регулативна рамка

В България действат два основни закона за контрол над МОЛВ. Законът за контрол на външнотърговската дейност с оръжие и със стоки и технологии с възможна двойна употреба (ЗКВТДОСТВДУ) от 1995 г. (изм. и доп. бр. 75 от 2.08.2002 г.) поставя основите на българската система за контрол върху разпространението на оръжие. Законът за контрол над взривните вещества, огнестрелните оръжия и боеприпасите от 1999 г. (ЗКВВООБ, изм. ДВ бр. 71 от 12 август 2003 г.) регулира производството, придобиването, притежаването, употребата и вътрешната търговия с оръжие. Двамата закона се допълват от правилници за тяхното прилагане. Други релевантни закони и нормативни актове, които са анализирани в различните части на настоящия доклад, включват Наказателния кодекс, правителствени постановления и редица процедурни и вътрешни правилници на държавните органи, отговорни за контрола над МОЛВ. България се е присъединила и към редица международни инструменти, регулиращи разпространението на МОЛВ (виж раздел 4.1.2).

4.1.1 Вътрешен контрол над МОЛВ

ЗКВВООБ урежда всички дейности на физически или юридически лица, извън дейността на Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната, които имат свои вътрешни правилници. Първият раздел на ЗКВВООБ определя условията за производство, търговия и транспортиране на взривни вещества, огнестрелни оръжия и боеприпаси. Той постановява, че и трите дейности могат да бъдат извършвани само от търговци по смисъла на Търговския закон, като търговците, чиято дейност се състои в производство, търговия, отдаване под наем или преработване на огнестрелни оръжия, трябва да водят подробен регистър за продукцията и клиентите. Пренасянето на огнестрелни оръжия, експлозиви и боеприпаси се извършва само с разрешение на Министерството на вътрешните работи. Според ЗКВВООБ всички МОЛВ, произведени в България, трябва да бъдат маркирани в момента на производството с уникална, разбираема маркировка с цифри и букви, която позволява идентифицирането на производителя и годината на производство.

Вторият раздел на ЗКВВООБ съдържа разпоредби за **придобиването, съхраняването, носенето и употребата** на огнестрелни оръжия. Разрешения за производство, търговия и пренасяне на взривни вещества, огнестрелни оръжия и боеприпаси не се издават на лица, които са осъждани, страдат от психическо заболяване или са лекувани за употреба на алкохол или наркотични вещества (чл. 12). Отделни разрешения се изискват за притежаване и носене на оръжие. Този раздел определя какви категории оръжие са позволени от закона и кога могат да се използват. Пистолетите са единственият тип огнестрелно оръжие, което гражданите могат да използват за самоотбрана, докато пушките (гладкоцевни и нарезни) са разрешени за ловуване. Пистолетите и ловните пушки могат да бъдат използвани за спортни цели, докато оръжията в категорията "културни цели" (напр. филмова продукция) могат да бъдат както всякакви видове пистолети и ловни пушки, така и автоматични оръжия. В случай на изявена необходимост гражданите могат да притежават до два пистолета за самоотбрана, при условие, че цевта не е по-дълга от 300 мм. Огнестрелно оръжие с автоматична стрелба може да бъде използвано за охранителни дейности с висока степен на опасност на охранявания обект само с разрешение на МВР.

Изброените оръжия могат да бъдат носени открито само за целите, за които са предназначени. Лицата, които притежават оръжия за самоотбрана могат да носят само един брой огнестрелно оръжие. Ловните оръжия се пренасят до мястото на лова в разглобен вид, като боеприпасите се пренасят отделно от оръжието. Забранено е носенето на огнестрелно оръжие на политически, синдикални и културни мероприятия; на спортни мероприятия (освен ако е необходимо за самото мероприятие); в увеселителни заведения между 22,00 и 06,00 ч.; при и след употреба на алкохол или наркотични вещества. Укриването на оръжие е забранено при всякакви обстоятелства, освен при осигуряване на професионална охрана. Забранено е и носенето и съхраняването на огнестрелни оръжия за охрана, самоотбрана, за спортни и за културни цели с патрон в цевта (чл. 15а и б).

Правилникът за прилагане на ЗКВВООБ определя процедурата за издаване на разрешения за притежаване и носене на оръжие от физически лица. Той описва подробно как могат да бъдат получени разрешения, какви документи трябва да се представят, как трябва да се съхраняват оръжията, както и основанията за отказ на разрешително. Обикновено разрешенията се издават за срок от три години (за производство, търговия, съхраняване, носене, употреба и ремонт) или три месеца (за пренасяне, продажба, внос, износ и транзитен пренос) (чл. 5).

Физически лица, които желаят да придобият оръжие за самоотбрана трябва да представят изискваната документация (чл. 41). Тя включва: описание на вида и броя на изискваните оръжия и боеприпасите; искане, в което се обосновава необходимостта от оръжията; данни за мястото и условията на придобиване и съхраняване; документ от Националната следствена служба, че срещу лицето няма започнало наказателно производство за умишлено престъпление от общ характер; медицинско свидетелство от лечебно заведение, удостоверяващо, че лицето не страда от психически заболявания²¹⁰; и удостоверение за успешно положен изпит за безопасно боравене с огнестрелно оръжие. Към лицата, които кандидатстват за разрешително за ловуване или спортни цели има по-малко изисквания, но те трябва да представят документ за членство в съответната организация. Юридически лица, включително търговци, представят по-малко на брой документи (чл. 40). Изискванията са най-малки към служителите на МВР и МО. Те трябва да представят само удостоверение за данъчни задължения, месторабота и приемливи условия на съхранение на оръжията.

ЗКВВООБ и Правилникът за прилагането му определят и процедурите за съхранение, като отбелязват, че "...лицата, придобили огнестрелни оръжия, са длъжни да ги опазват от кражби, изгубване и достъп на други лица, а при боравене с него да вземат мерки за недопускане на злополуки или наранявания." (чл. 48.1). Законът дава право на служителите на МВР да извършват проверки, за да установят как собствениците съхраняват оръжията си, но такива проверки са рядкост.

С този закон се създава и единен автоматизиран регистър за МОЛВ към МВР, който трябва да съдържа: данни за издадените разрешения и отказите за издаване, включително данни, идентифициращи физическите и юридическите лица, които са ги получили; описания на огнестрелните оръжия, боеприпасите и взривните вещества, за които е издадено разрешение; и данни за извършените нарушения и за наложените за тях наказания. Регистърът представлява компютризирана система, която позволява бърз достъп до данните. Някои от агенциите, отговорни за контрола над МОЛВ, напр. НСБОП, обаче, не са свързани с тази система и трябва да изпращат писмени запитвания за информация, съставянето на които отнема значително време²¹¹.

Следващите раздели на Закона съдържат разпоредби за унищожаване на огнестрелни оръжия, взривни вещества и боеприпаси, както и търговията с бракувани части на негодни оръжия. Правилникът за прилагане на ЗКВВООБ (чл. 81) уточнява възможните начини за унищожаване. Взривни вещества и амуниции могат да бъдат унищожени само чрез взривяване или изгаряне, като се допуска и унищожаване по химически начин. Институцията или компанията, която извършва унищожаването, трябва да отговарят на изискванията, посочени в Правилника за безопасността на труда при взривните работи.

Разпоредбите, съдържащи се в чл. 24 до 31, определят принудителните административни мерки за лицата, които нарушават закона. Като цяло, ЗКВВООБ съдържа основни принципи относно вноса, износа и пренасянето на оръжия, боеприпаси и взривни вещества, но текстовете обикновено съдържат препратка към Закона за контрол на външнотърговската дейност с оръжие и със стоки и технологии с възможна двойна употреба и не уточняват дейността на НСО във връзка с издаването на разрешителни за износ (виж по-долу).

4.1.1.1 Частни охранителни фирми

През февруари 2004 г. Парламентът прие Закон за частната охранителна дейност. Този нормативен акт съдържа разпоредби за създаването на Единен автоматизиран централизиран регистър за регистрациите и всички лицензи, издадени на частни охранителни фирми в съответствие със закона (чл. 42). Предвижда се регистърът да съдържа данни за броя оръжия, използвани от тези фирми. В допълнение на това, през август 2004 г. МВР и НС "Полиция" издават инструкции за задължителен шестдневен обучителен курс, който всеки охранител трябва да премине преди да започне работа. Част от този обучителен курс (наречен Програма "Минимум") включва модул за правата и задълженията на частните охранители, включително за правните последици от използване на огнестрелни оръжия, както и тактика за действие при различни ситуации. Освен това, както всяко лице, притежаващо оръжие, така и частните охранители са длъжни да преминават тридневен курс за правилно боравене с огнестрелни оръжия.

²¹⁰ Медицинските изисквания са занижени през юли 2003 г. Кандидатите за разрешително вече не се подлагат на психологически тест пред специалист от МВР, а могат да получат удостоверение, че са психически здрави от поликлиника. Освен това, разрешителните не могат да бъдат отказвани поради "употреба на наркотични вещества и алкохол", "системно нарушаване на обществения ред" и "заплаха за националната сигурност". Novinite.com, 16 юли 2003 г.

²¹¹ Интервю, Гайдарски, 1 декември 2004 г.

4.1.1.2 Отговорни институции

Вътрешният контрол над МОЛВ е поверен на Министерството на вътрешните работи и неговите служби, НС „Полиция“ и НС „Борба с организираната престъпност“ (НСБОП). НСБОП си сътрудничи с други служби в противодействието на нелегалния трафик на оръжие, в това число с НС „Гранична полиция“ (НСГП) НС „Сигурност“ (НСС) в МВР и Агенция „Митници“ към Министерството на финансите. Някои от тези служби имат определени задължения и в упражняване на контрол върху трансфера на оръжия както в процеса на оценяване на заявленията за лицензи и мониторинг на транзакциите, така и в осигуряване на последващ контрол, описан в следващия раздел.

4.1.2 Контрол върху търговията с оръжие

През юли 2002 г. Парламентът въвежда значителни промени в Закона за контрол на външнотърговската дейност с оръжие и със стоки и технологии с възможна двойна употреба (ЗКВТДОСТВДУ). Приет е и нов правилник за прилагане на закона. Промените в закона от 1995 г. и правилникът влизат в сила през втората половина на декември 2002 г.²¹². Законът въвежда система за контрол на три равнища, при която фирми, които желаят да извършват търговия с оръжие и със стоки и технологии с възможна двойна употреба (ОСТВДУ), трябва първо да получат лиценз, след което подават заявление за разрешение за всяка конкретна външнотърговска сделка. Фирми, внасящи ОСТВДУ, не са задължени да притежават лицензи. Те обаче се нуждаят от разрешения за конкретни сделки. Лицензите за търговия се издават от Междудеомствения съвет по въпросите на военнопromишления комплекс и мобилизационната готовност на страната към Министерския съвет (Междудеомствен съвет), чиято структура е описана по-долу. Освен търговците, посредническите, транспортните, финансовите и консултантски фирми също трябва да получат лиценз. Първоначално лицензите се издават за срок от една година, но могат да бъдат удължени за още три години.

Системата за експортен контрол се прилага за всички ОСТВДУ, както е посочено в Списъка на ОСТВДУ²¹³. България въвежда промени в своя Списък на ОСТВДУ в съответствие с Общия военен списък на Европейския съюз²¹⁴. Отново с цел хармонизиране с политиките на страните-членки на ЕС е въведена „всеобхватна клауза“ (catch-all) за контрол на стоки и технологии с възможна двойна употреба, невключени в Списъка²¹⁵. По закон Списъкът трябва да се обновява редовно, за да отразява решенията на Съвета за сигурност на ООН, ЕС и ОССЕ, или на всеки шест месеца²¹⁶ фирмите трябва да получат пълен или частичен лиценз, който им позволява да търгуват със стоките, включени в Списъка на ОСТВДУ.

Измененият ЗКВТДОСТВДУ и Правилникът за прилагането му въвеждат всеобхватни разпоредби за контрол на дейността на посредниците за пръв път в българската история. Всяка посредническа дейност, която се извършва на територията на България (законодателството не обхваща сделки на български фирми и граждани извън България) трябва да бъде съобразена със същите разпоредби, както и директният износ. Българските държавни служители считат, че въвеждането на строг контрол върху посредническата дейност е съществена крачка напред²¹⁷, която заедно с въвеждането на сериозни наказания за онези, които нарушават законите за търговия с оръжие (виж по-долу), доказват, че България е „...силно ангажирана с последователна и отговорна политика на експортен контрол“²¹⁸. Списък с всички фирми, лицензирани за посредническа дейност с ОСТВДУ на външни пазари може да бъде получен от Междудеомствения съвет (в анекс 5 е включен такъв списък от 2004 г., където е и списъкът на лицензираните превозвачи).

Фирмите, които получат лиценз за търговия с оръжие трябва да подадат документи и получат разрешение за всяка отделна сделка с ОСТВД, независимо дали става въпрос за износ, внос, транзит или реекспорт на стоки. След получаването им разрешенията за търговия са валидни за срок от шест месеца, като могат да бъдат подновени за още шест месеца²¹⁹. Заявленията са оценявани индивидуално от Междудеомствената комисия за експортен контрол и неразпространение на оръжията за масово унищожение (Междудеомствена комисия), чиято роля е разгледана подробно по-долу. Въпреки че принципно, както във всяка парламентарна демокрация, Парламентът има право да упражнява контрол върху правителствената политика по отношение на износа на оръжие, не съществува законова база за предварително или последващо разглеждане на решенията за лицензиране от Народното събрание.

²¹² Подобно на ЗКВВООБ, ЗКВТДОСТВДУ не се отнася за контрол на въоръженията и боеприпасите на Българските въоръжени сили, както и на чуждестранни военни и полицейски контингенти, които преминават през страната. ЗКВТДОСТВДУ, обн., ДВ бр. 75 от 2002 г., чл. 1.

²¹³ Изм. 31 март 2004 г., обн., ДВ бр. 5 от 28 април 2004 г.

²¹⁴ 'Council Regulation (EC) No 149/2003 of 27 January 2003', EU Official Journal, L30/1 (5 February 2003).

²¹⁵ ЗКВТДОСТВДУ, чл. 13.

²¹⁶ Чл. 2, ал. 4. Виж още 'Report by the Bulgarian MFA to COARM, 19 March 2003, DS 8/2003'.

²¹⁷ Интервю, Стоева, 23 септември 2004 г.

²¹⁸ Паси, 11-12 ноември 2002 г.

²¹⁹ ЗКВТДОСТВДУ, чл. 4, ал. 4.

Междуправителствената комисия оценява заявленията по редица критерии, включително: валидността на представените документи, вида стоки, посредника, превозвача, крайния получател, политически съображения, влияние върху регионалния мир и сигурността в страната-получател, регистрирани откази от страни-членки на ЕС или Васенаарското споразумение, както и националният интерес на България и международните ѝ правни или политически ангажименти (виж таблица 30)²²⁰. Решенията в Междуправителствената комисия се вземат с консенсус, което дава възможност на всяка от страните да представи своята гледна точка (виж по-долу). Процедурата, чрез която всяко министерство разглежда документите за издаване на разрешение, е установена – всяко министерство има специален отдел, който анализира подадените документи и съветва министъра каква да бъде позицията на ведомството. Понастоящем липсват подробни указания за интерпретацията и приложението на експортните критерии, като например Кодекса за поведение на ЕС²²¹.

ДОГОВОРНОСТ	МЕСЕЦ И ГОДИНА НА РАТИФИЦИРАНЕ / ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ
Васенаарска договореност	юли 1996 г. ²²²
Кодекс за поведение при износ на оръжие на ЕС	август 1998
Общи действия на ЕС по МОЛВ	декември 1998 г. ²²³
Документ по МОЛВ на ОССЕ	ноември 2000 г. ²²⁴
Програма за действие на ООН за предотвратяване, борба и изкореняване на незаконната търговия с малки оръжия и леко въоръжение във всичките нейни аспекти	юли 2001 г. ²²⁵
Регионален план за борба с разпространението на малките оръжия и лекото въоръжение (МОЛВ)	ноември 2001 г. ²²⁶
Протокол срещу незаконното производство и трафик с огнестрелни оръжия, техни части и компоненти и боеприпаси към Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност	февруари 2002 г. ²²⁷

Таблица 30: Международни договорености в областта на контрола над търговията с МОЛВ, ратифицирани от България.

През април 2001 г. Министерски съвет издава постановление, с което е създаден "обединен списък на държавите и организациите", за които съществуват забрани или ограничения за трансфер на въоръжение и свързаното с него оборудване. Според постановлението списъкът трябва да бъде обновяван в съответствие с резолюциите и решенията на Съвета за сигурност на ООН, Европейския съюз и Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа²²⁸.

В допълнение на въведения контрол върху посредническата дейност, промените в ЗКВТДОСТВДУ, направени през 2002 г. включват нови разпоредби за по-сигурна идентификация на крайния потребител. Всяка транзакция

²²⁰ Заков и др., цит. съч., с. 8.

²²¹ Интервю, Атанасов, 24 септември 2004 г.; и изказване от Владимир Владимиров, Началник отдел "Контрол на търговията с оръжие" към Министерството на икономиката на семинар по въпросите на МОЛВ и ограничаването на тяхното разпространение, организиран от Българския червен кръст, 3-4 ноември 2004 г., София; 4 ноември 2004 г., София.

²²² България е една от първите страни-членки на Васенаарското споразумение, към която се присъединява през юли 1996 г. Виж <http://www.wassenaar.org/History.html>.

²²³ Общи действия на ЕС от 17 декември 1998 относно ролята на ЕС в борбата с дестабилизиращото натрупване и разпространение на малки оръжия и леки въоръжения (1999/34/CFSP).

²²⁴ FSC.DOC/1/00, 24 ноември 2000 г. Министерски съвет приема Документа на ОССЕ на 1 февруари 2001 г. Виж BICC/BASIC/Saferworld/SAS, Op cit, p 106.

²²⁵ На 7 март 2002 г. Министерски съвет взема решение за възприемане на Програмата за действие за МОЛВ на ООН, с което на различни правителствени институции се възлага прилагането на принципи, норми и изисквания, съдържащи се в Програмата. "Всички участващи институции са определили лице за контакт, което създава ефикасен механизъм за прилагането на Програмата". Отговор на Република България във връзка с действащия параграф 12 от резолюция 56/24 V "Незаконна търговия с МОЛВ във всичките ѝ аспекти" на Общото събрание на ООН, с. 2.

²²⁶ 'Regional Statement of Support for the Stability Pact Regional Implementation Plan', Budapest, 27 November 2001, <http://www.stabilitypact.org/salw/reg-statement-support.doc>.

²²⁷ Протоколът е ратифициран от Народното събрание на 19 юли 2002 г., като документът за ратификация е депозиран на 6 август 2002 г. Отговор на Република България във връзка с действащия параграф 12 от резолюция 56/24 V "Незаконна търговия с МОЛВ във всичките ѝ аспекти" на Общото събрание на ООН, с. 2.

²²⁸ Списък на държавите и организациите, спрямо които Република България прилага забрана или ограничения върху продажбата и доставките на въоръжение и свързаното с него оборудване, в съответствие с резолюции на Съвета за сигурност на ООН и решения на Европейския съюз и на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа. Обн., ДВ бр. 34 от 2001 г.

Кодекс за поведение на Европейския съюз

Кодексът на поведение при износ на оръжие на ЕС е най-рестриктивното политическо споразумение за международна търговия с оръжие към настоящия момент. С присъединяването си към Кодекса през август 1998 г. България се ангажира да оценява всяка бъдеща кандидатура за лицензи за военна техника и стоки с възможна двойна употреба с оглед на това дали отговаря на разпоредбите в Кодекса. Тези разпоредби включват осем критерия, които трябва да бъдат взети предвид при оценяване на искането на лиценз. Лицензи трябва да бъдат отказвани в случаи, когато съществува риск от диверсия, при нарушаване на човешките права или за предотвратяване на задълбочаването на военен конфликт. България трябва да използва общ списък на военна техника, създаден в рамките на Кодекса и да предоставя на останалите страни-членки годишен конфиденциален доклад за отбранителния износ и прилагането на Кодекса. България се задължава да спазва всички насоки, решения и позиции, свързани с търговията на оръжие, които са приети от ЕС, в т.ч. Общите действия на ЕС по МОЛВ и Общата позиция на ЕС за посредническата дейност.

Кодексът за поведение на ЕС е достъпен в интернет на адрес:
http://europa.eu.int/comm/external_relations/cfsp/sanctions/codeofconduct.pdf

на ОСТВДУ изисква сертификат за краен потребител, като фирмата, осъществяваща износа, или посредникът трябва да предоставят такъв сертификат, осигурен от националните власти на съответния краен потребител по време на процедурата за издаване на разрешително. Сертификатът се проверява от различните институции, членове на Междуведомствената комисия: Министерството на икономиката (в консултация с институциите, отговорни за контрола на вноса в приемащата страна), Министерството на външните работи по дипломатически път, Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната. Износителите са длъжни да включат клауза за повторен трансфер във всички договори за износ на ОСТВДУ, според която крайният потребител да бъде променен само със съгласието на Междуведомствената комисия²²⁹. Същите условия се прилагат ако крайният потребител смени посредника си.

Сегашната система предвижда и проверка на доставката – ЗКВТДОСТВДУ изисква износителят да предостави Сертификат за проверка на доставката, който потвърждава крайния потребител и се издава до Междуведомствената комисия от компетентните органи на страна на крайния потребител, в рамките на три месеца след извършването на лицензиран трансфер. Междуведомствената комисия и Междуведомственият съвет могат да изискват от износителя да включи клауза в договора си за физическа проверка на доставката от страна на българските власти. Подобни проверки обаче са рядкост, тъй като са свързани със значителни разходи²³⁰.

Настоящото законодателство регулира и транзитния превоз на оръжие. За да премине през българска територия, всяка индивидуална доставка на ОСТВДУ трябва да получи разрешение от Междуведомствената комисия. За да получи такова разрешение, изпращачът представя разрешение за износа и маршрута на стоките, издадени от страната на износителя. Законовият срок, с който Комисията разполага, за да провери документацията и да даде отговор на фирмата, е десет дни²³¹. Компании, които кандидатстват за внос или реекспорт на стоки в България или за транзитен пренос на стоки през страната, трябва да представят пред Междуведомствената комисия доказателство за произхода на стоките. ЗКВТДОСТВДУ не съдържа изрични разпоредби за транспортиране на оръжие и стоки с възможна двойна употреба.

С промените в Закона нараснаха и глобите за нарушаване на закона. Преди това глобите варираха между 25 и 250 лв. Новите текстове определят глоби между 5 000 и 50 000 лв. за частни лица, а глобите за фирми са още по-високи, като достигат стойности два пъти колкото стойността на сделката (чл. 19). Член 233 на Наказателния кодекс (НК) предвижда до осем години затвор и един милион лева глоба за незаконна търговия със стоки и технологии с възможна двойна употреба. Член 337 на НК предвижда до шест години затвор (от две до осем години за граждани) за незаконна търговия, производство и трансфер на взривни вещества, оръжия и боеприпаси. Член 339 на НК определя наказанията за незаконно придобиване и притежание на взривни вещества, оръжия и боеприпаси. Решаващият въпрос, за това как точно се прилага законът, е разгледан в раздели 4.2.1, 4.2.4 и 4.2.9.2. на настоящия доклад.

Извън описаната системата за контрол, всяка търгуваща с ОСТВДУ фирма подлежи на допълнителен контрол, който включва:

- Проверка от Агенция “Митници” на определени гранични пунктове.
- Последващ контрол от службите за разузнаване към МВР и МО, напр. от Национална служба “Сигурност”.

²²⁹ ЗКВТДОСТВДУ, чл. 15.

²³⁰ Интервю, Генов, ноември 2003 г. Виж още: интервю с Димитър Чалев, МВНР, цитиран в Хюман Райтс Уоч , април 1999 г.

²³¹ Правилник за прилагането на ЗКВТДОСТВДУ (ДВ бр.102 от 1995 г.), чл. 30б.

- Фирмата-превозвач също трябва да бъде лицензирана от Междуведомствения съвет.
- Фирми към Министерството на отбраната, които осъществяват търговия с оръжие, трябва да получат разрешение за всяка сделка лично от Министъра на отбраната.
- Лицензираните фирми трябва да назначат служител (на управленско или по-високо ниво), който носи отговорност за всяка сделка в съответствие със закона.
- Лицензираните фирми трябва да поддържат регистър на извършените сделки.
- Разрешение от Служба “Контрол над общоопасните средства” (КОС) към Национална служба “Полиция”²³².

4.1.2.1 Отговорни институции

Според ЗКВТДОСТВДУ Междуведомственият съвет, Междуведомствената комисия, Министерството на икономиката, Министерството на вътрешните работи и Агенция “Митници” са отговорни за прилагането на закона. Всеки от тези органи има законното право да изисква от фирмите информация, която би могла да е от полза при контрола върху износа. Те са компетентни да извършват проверки на място на граничните пунктове или да отправят запитвания към други държавни органи или чужди правителства, когато това е необходимо. Междуведомствената комисия има право да извършва проверки на доставката в приемащите страни, въпреки че тази практика, както беше отбелязано по-горе, е рядко срещана²³³.

Междуведомствен съвет

Междуведомственият съвет, създаден през 1993 г., определя и осъществява държавната политика в областта на производството и търговията с оръжие и стоки с възможна двойна употреба. Председател на съвета е заместник министър-председателят и министър на икономиката. Членове са заместник-министрите на икономиката, на външните работи, на отбраната, на финансите, на вътрешните работи, на транспорта и комуникациите, на регионалното развитие и благоустройството и на енергетиката, както и директорът на Националната разузнавателна служба и заместник-началникът на Генералния щаб на Българската армия. Секретарят на Междуведомствения съвет се назначава от министър-председателя и отговаря за текущия контрол по изпълнението на решенията на съвета. Първоначално администрацията на Междуведомствения съвет наброява близо 20 души, но понастоящем в него работят само няколко служители²³⁴. Междуведомственият съвет извършва следните дейности по контрол на търговията с оръжия, със стоки и технологии с възможна двойна употреба:

- издава лицензи за външнотърговска дейност с ОСТВДУ;
- води регистър на лицата, лицензирани за външнотърговска дейност с оръжие;
- произнася се окончателно по искания за издаване на разрешения, за които не е постигнат консенсус в Междуведомствената комисия и случаят е отнесен към Междуведомствения съвет;
- съгласува предложенията за членове на органите на управление и на контролните органи на държавните предприятия и търговските дружества и внася в Министерски съвет предложения за реструктуриране на тези търговски дружества;
- дава предложения за допълнения към Списъка за ОСТВДУ;
- дава предложения по въпроси, свързани с членството на България във Васенаарското споразумение, ОССЕ, Групата на ядрените доставчици и със задълженията на страната в Австралийската група и по контролни режими като Режима за контрол на ракетните технологии.

²³² Правилник за прилагане на ЗКВВООБ (ДВ бр. 1 от 2002 г.) чл. 61, ал. 1. За да бъде получено разрешение от Служба “КОС”, фирмите, желаещи да търгуват с ОСТВДУ, трябва да представят документи, описващи вида и количеството ОСТВДУ, които ще бъдат пренасяни, страната производител/получател, граничния контролно-пропускателен пункт, през който ще се извърши вносът или износът, единните граждански номера на лицата, извършващи сделката и описание на мерките за сигурност за транспортиране на стоката. На границата документите се проверяват и от НС “Гранична полиция”.

²³³ ЗКВТДОСТВДУ, чл. 17, т. 7. В този случай отговорност за извършване на проверките поема съответното министерство. Виж Гунев и др., с. 37.

²³⁴ Отговор на Република България във връзка с действащия параграф 12 от резолюция 56/24 V “Незаконна търговия с МОЛВ във всичките ѝ аспекти” на Общото събрание на ООН, с. 4.

Междуведомственият съвет трябва да вземе под внимание надеждността на търговското дружество преди да издаде лиценз, като отчита следното:

- надеждност на местата за съхранение на оръжие;
- адекватност на организацията по опазване на класифицирана информация;
- спазване на законите на страната, в която е регистрирано търговското дружество²³⁵.

Междуведомствена комисия

Комисията, която заседава около два пъти месечно, е най-важният орган за експортен контрол и има задача да следи за прилагането на ЗКВТДОСТВДУ²³⁶. Тя е част от Министерството на икономиката и се председателства от Министъра на икономиката. Членове са двама представители на Министерството на икономиката, двама представители на Министерството на отбраната и по един представител на Министерството на вътрешните работи и Министерството на външните работи. Комисията издава разрешения за:

- а) износ и внос на оръжие;
- б) износ на стоки с двойна употреба;
- в) транзитно преминаване на оръжейни пратки;
- г) транзитно преминаване на радиоактивни, взривоопасни, леснозапалими, окисляващи се, корозионни, бактериологични (биологични), токсични и патогенни стоки.

Когато е необходимо, Комисията може да потърси мнение от специалисти от други институции при оценката на документи за разрешително. Тя има законното право да забави решение, когато е необходима допълнителна информация или да провери съответните сертификати за краен потребител²³⁷.

Отказани разрешения за внос и износ²³⁸

Таблицата показва броят на разрешенията за внос и износ, издадени от Междуведомствената комисия за периода 2001-2003 г. В тях е включен и броят на неодобрените разрешения, но Министерството на икономиката не дава подробно обяснение за мотивите за отказ.

ВИД РАЗРЕШЕНИЕ	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Разрешения за износ	178	285	248
Разрешения за внос	296	135	169
Отказани разрешения	6	7	Няма данни

Таблица 31: Издадени и отказани разрешения от Комисията:

Четири агенции към Министерството на вътрешните работи участват в контрола над износа на оръжие: Национална служба "Сигурност", Национална служба "Полиция", Национална служба "Борба с организираната престъпност" и Национална служба "Гранична полиция". Техните задължения могат да бъдат различни според случая, но всички дейности са свързани с координиране на лицензирането на фирмите износители, проучванията преди сделките, наблюдаването на самите сделки и последващия контрол.

4.1.2.2 Предложения за промени в настоящата система за оръжеен контрол

В съществуващата система за контрол на търговията с оръжие са направени значителни подобрения от 1995 г. насам, като предстоят допълнителни промени в близко бъдеще в отговор на променената ситуация. През последните месеци е внесен Законопроект за изменения в ЗКВТДОСТВДУ от 18 октомври 2004 г. Предложените промени засягат регистрационния режим на посредниците и целят изсяняване на разликите между търговци и посредници. Тази поправка допуска посредниците които са регистрирани "...според законите в страни-членки на ЕС, НАТО, както и други страни-членки на режими за контрол на експорта, по които България е страна" (sic.) да търгуват с оръжие и стоки и технологии с възможна двойна употреба без лиценция от Междуведомствения съвет²³⁹. Второто предложение изисква всички други посредници да бъдат регистрирани като търговски дружества в България (в момента единственото изискване е офшорните и чуждестранни посредници да бъдат регистрирани в Междуведомствения съвет). Докато втората поправка има за цел засилване на съществуващия контрол върху

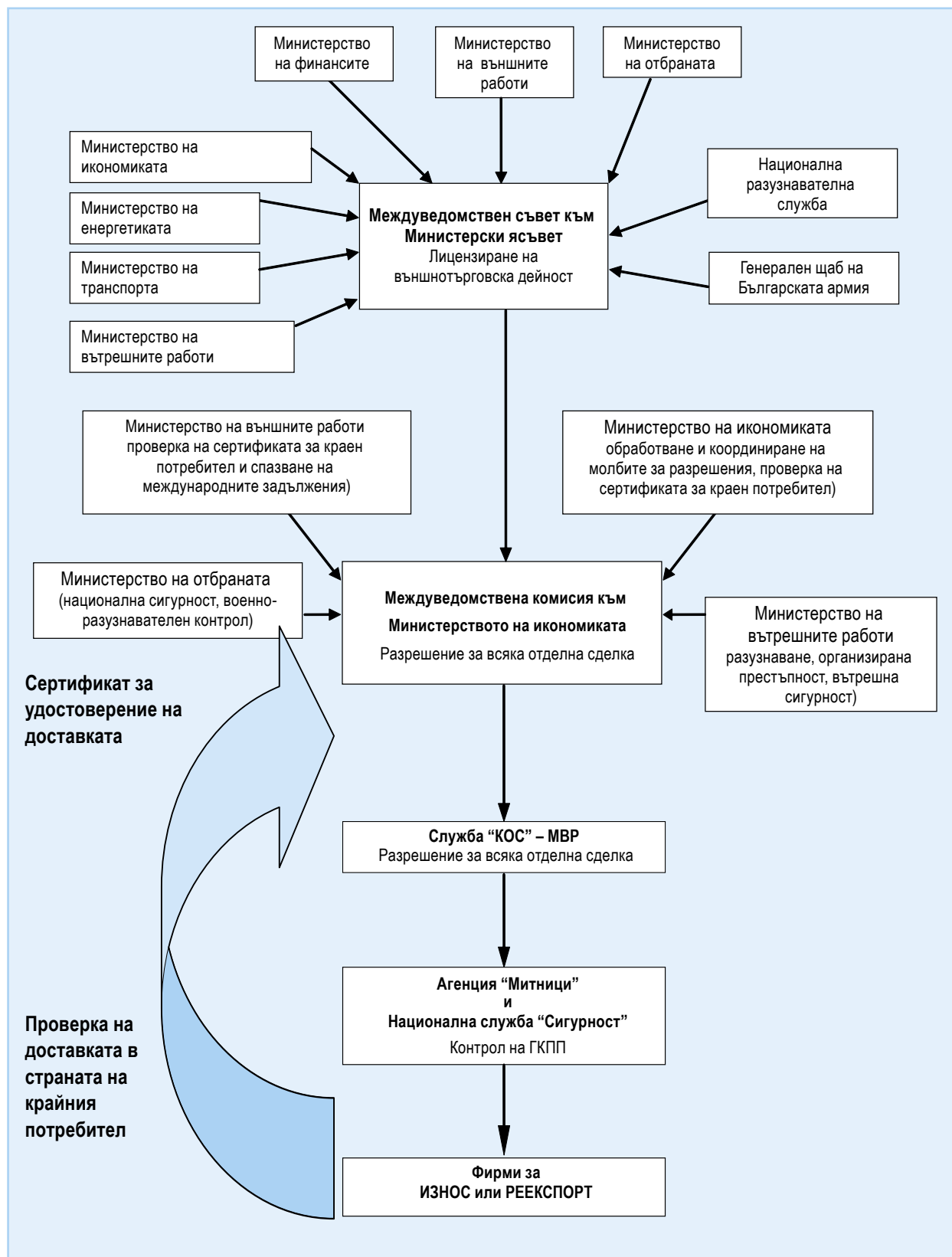
²³⁵ Заков и др., 2003 г., с. 7.

²³⁶ Чл. 66, ал. 2 от Правилника за прилагане на ЗКВТДОСТВДУ (ДВ бр.102 от 1995 г.).

²³⁷ Пак там.

²³⁸ Източник: Междуведомствена комисия.

²³⁹ Закон за изменение на ЗКВТДОСТВДУ (Онлайн база със законопроекти на Народното събрание <http://www.parliament.bg/?page=app&lng=bg>), с. 1.

Графика 35: Институционална система за контрол над търговията с оръжие

Източник: Диаграмата е променен вариант на тази в изданието на Министерството на външните работи и Информационния център на НАТО "Развитие на системата за контрол върху износа на оръжие в процеса на присъединяване на Република България към НАТО", С., 2003,

посредниците, то първата поправка би довела до отслабване на контролния режим за посредници от страни, където режимът не е толкова строг, колкото този в България.

Предложения за промени са направени и от Центъра за изследване на демокрацията, който създава работна група от експерти от Министерството на отбраната, Министерството на външните работи, Министерството на вътрешните работи, Министерството на икономика и Университета за национално и световно стопанство с цел да проучи новата система за контрол на износа на оръжие и необходимостта от промени. Заключениета на групата са включени в доклада “Българският износ на оръжие”, представен през април 2004 г. Докладът заключава, че новата система за контрол на износа е съществено подобрена с оглед на обхвата и приложението ѝ, но са направени и препоръки за по-нататъшно усъвършенстване на системата. По-конкретно, докладът препоръчва премахване на структурните предпоставки за конфликт на интереси в Междудомовенната комисия, ограничаване дискрецията на отделните лица с ръководни функции по режима на експортния контрол (най-вече на секретаря на Междудомовенната комисия), намаляване на корупционната зависимост и повишено внимание към влиянието на търговията с оръжие върху конфликтите, стабилността, човешките права и социално-икономическото развитие²⁴⁰.

4.2 Организационен капацитет

4.2.1 Национална служба “Полиция”

Национална служба “Полиция” има важна роля в осигуряване на контрол върху МОЛВ в България. На първо място, служба КОС към НС “Полиция” заема важно място в процеса на издаване на разрешителни, както за международната търговия с МОЛВ, така и за притежаване, употреба и търговия с МОЛВ от търговски дружества и частни лица вътре в страната. На второ място, тъй като НС “Полиция” е основният правоохранителен орган в страната, нейните служители имат право да задържат лицата, които нарушават законите, свързани с притежаване и употреба на МОЛВ. Трето, служителите на службата са въоръжени и контрола, или липсата на контрол, който те упражняват при изпълнение на задълженията си, също е от съществено значение.

Въпреки значителните правомощия за контрол над МОЛВ, в годините след падането на комунистическия режим НС “Полиция” често е обвинявана в нарушаване на човешките права, неспособност да се справи с нарастващата престъпност и корупцията²⁴¹. Други проблеми на службата са недостатъчният брой служители, недостатъчни ресурси и липса на техническа експертиза.

Обикновено се смята, че българското общество няма доверие в способността на полицията да противодейства на организираната престъпност. Много от интервюираните участници във фокус-групите изразиха умора и безнадеждност по отношение на капацитета на полицията, особено във връзка с разбиването на организирани криминални групи и защита на собствеността на гражданите. Въпреки това, резултатите от проведеното социологическо изследване показват, че повечето от интервюираните не изразяват недоволство и само 15,5 % от тях заявяват, че полицията е “неефективна”.

Едно от възможните обяснения е, че наред с неудовлетворението от нарастващата престъпност и действията на полицията, видимостта на полицейската служба я превръща в открита мишена за категорични оценки по време на задълбочените дискусии във фокус-групите за сигурността в страната и капацитета на държавата.

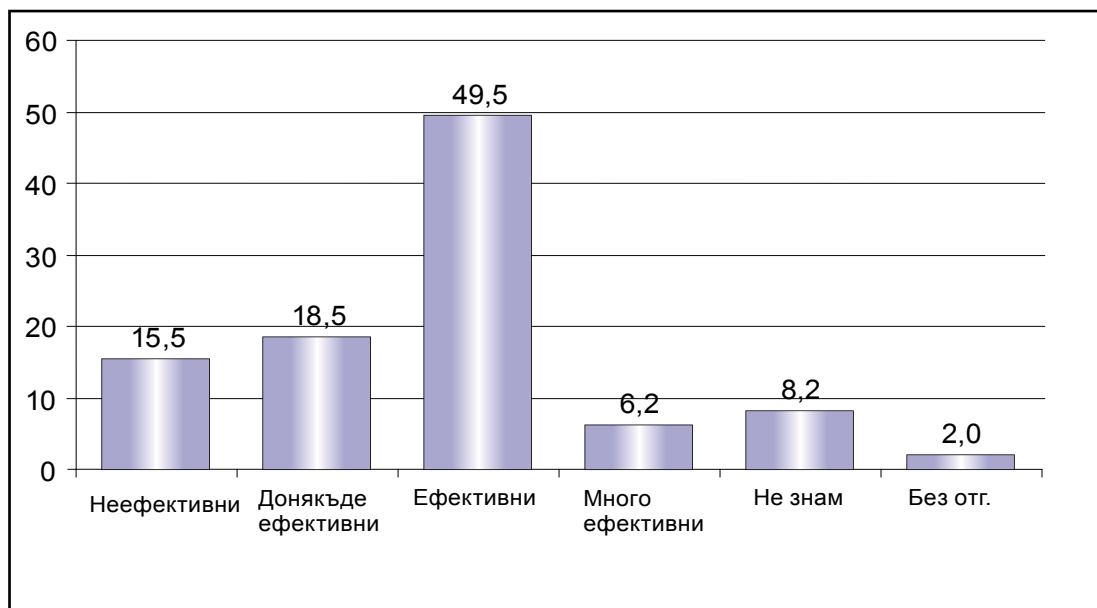
Изследванията за разпространението на корупцията разкриват, че обществото счита полицията за много корумпирана и поставя полиците сред най-корумпираните държавни служители, веднага след митническите служители и магистратите. Изследване, проведено през октомври 2003 г., обаче, показва, че населението възприема полицейските служители като по-малко корумпирани от данъчните служители²⁴². Забелязва се и подобряване на общественото мнение по отношение на полицията. Според изследване, което се провежда в момента, през 2004 г. 62 % от населението са имали позитивни нагласи спрямо полицията и 32 % са били с негативно отношение. Процентът на одобряващите работата на полицията е нараснал съществено от 2001 г., когато едва 40 % са имали позитивно отношение срещу 50 % с негативни нагласи²⁴³.

²⁴⁰ Гунев и др., резюме.

²⁴¹ Хелзински комитет, България, <http://www.bghelsinki.org/special/en/police.html>.

²⁴² Държавен департамент на САЩ, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2003/27830.htm>.

²⁴³ Алфа Рисърч, септември 2004 г., <http://www.aresearch.org/doc.php?en=1&id=49>.

Графика 36: Според Вас, доколко са ефективни действията на полицията за разкриване на престъпления и опазване безопасността на? (База: N = 1250).

4.2.1.1 Издаване на разрешения

По отношение на контрола върху търговията с оръжие, НС "Полиция" е една от четирите агенции на МВР (заедно с НСС, НСБОП и НСГП), на която са дадени права за контрол върху оръжията съгласно ЗКВВООБ²⁴⁴. Освен разрешението за износ от Междуведомствената комисия фирмите трябва да получат допълнителни разрешения от служба КОС²⁴⁵. Фирмите, кандидатстващи за разрешение с търговия с ОСТВДУ, трябва да представят документи, описващи оръжието по вид и количество, страната производител/получател, граничния контролно-пропускателен пункт, през който ще се осъществи износа/вноса, единните граждански номера на лицата, извършващи сделката, както и подробно описание на мерките за сигурност, предвидени за транспортиране на стоката. Изследователският екип не откри проблемни области в дейността на НС "Полиция" по отношение на контрола над МОЛВ.

Служба КОС има следните задължения по отношение на притежаването на огнестрелно оръжие от частни лица:

- Поддържа Централен регистър на огнестрелните оръжия на всички оръжия, законно притежавани от частни лица
- Проверява заводи, произвеждащи МОЛВ и магазини за оръжия.
- Издава сертификат за краен потребител за оръжия, закупени от МВР или на търговци, осъществяващи внос на огнестрелно оръжие и боеприпаси за граждански нужди.
- Издава всички разрешения за износ, внос, производство на територията на страната, транзитно преминаване, употреба и притежаване, тестване и съхраняване на МОЛВ.
- Контролира съхраняването и унищожаването на МОЛВ, които са иззети от правоохранителните органи.

Изследователският екип избра да проучи по-подробно ролята на НС "Полиция" при издаване на разрешения за оръжие на частни лица, тъй като контролът в тази област е от особено значение за разпространението на МОЛВ на територията на страната. Както беше обяснено в раздел 4.1.1, изискванията за кандидатстване за разрешения включват, наред с другите документи, такса, а лицата, които се нуждаят от оръжие за самоотбрана трябва да представят и документ, в който се "мотивираща необходимостта" от издаване на такова разрешение.

Много от кандидатстващите за разрешение обикновено представят писмо, в което се казва, че нивото на престъпност в тяхното населено място е прекалено високо, с което обосновават необходимостта от оръжие.

²⁴⁴ Правилник за прилагането на ЗКВВООБ (ДВ бр. 1 от 2002 г.), чл. 61, ал. 1.

²⁴⁵ Пак там.

Това често е считано за достатъчно доказателство, но тъй като не съществуват ясни указания за това какво представлява същинската необходимост от огнестрелно оръжие, много от исканията са отхвърляни. Освен това, за издаване на разрешението са необходими няколко седмици, многобройни документи и между 200-400 лева. Интервюираните собственици на оръжие често изразяват недоволство от бюрократичния процес²⁴⁶. Участници във фокус-групите споделят, че бюрократична система, при която необходимостта на кандидата от оръжие се оценява по неясни критерии, най-често води до корупция. Служителите на НС "Полиция" обикновено не са склонни да одобряват кандидатури за разрешения, тъй като се опасяват от разпространение на регистрирани оръжия в страната. Участниците във фокус-групите обаче са на мнение, че подкупът разрешава всеки проблем (виж раздел 3.2). През януари 2005 г. началникът на НСП отправи публични критики към началниците на пет РПУ в страната по повод това, че са позволили на всеизвестни престъпници да притежават законно оръжие (виж раздел 2.2).

4.2.1.2 Използване на въоръжена сила

Функциите на българската полиция са определени със Закона за МВР (чл. 80), както и с редица други закони, вторични нормативни актове и вътрешни инструкции. Според чл. 80 използването от полицията на оръжия, включително огнестрелни, е разрешено единствено като крайна мярка в следните случаи:

- при въоръжена атака или заплаха с огнестрелно оръжие;
- за освобождаване на заложници или жертви на отвличане;
- при неизбежна отбрана;
- след предупреждение срещу лице, извършващо или извършило престъпление от общ характер, ако това лице оказва съпротива или се опитва да избяга;
- след предупредителен изстрел, за да предотврати бягство на лице, задържано по стандартната процедура при извършено престъпление.

Този закон задължава полицията, ако се използва оръжие "...по възможност да се опази живота на лицето, срещу което се използва и да не се застрашава животът и здравето на други лица" (чл. 80, ал. 2). Българският Хелзински комитет (БХК) поддържа становището, че член 80 от Закона за МВР нарушава международните стандарти за използване на огнестрелно оръжие, тъй като разрешава използването на огнестрелно оръжие в случай на подозрение за извършено дребно престъпление и за предотвратяване бягството на заловен дребен престъпник. Международните стандарти по този въпрос се съдържат в деветия принцип на *Основните принципи на ООН за използване на сила и огнестрелно оръжие от служители на правоохранителните органи*, според който "Служители на правоохранителните органи не трябва да използват огнестрелно оръжие срещу лица с изключение на случаи на самоотбрана или защита на други лица срещу непосредствена заплаха със смърт или сериозно нараняване, за предотвратяване на особено сериозно престъпление, застрашаващо нечий живот, за арестуване на лице, което представлява опасност и оказва съпротива или за предотвратяване на неговото бягство само когато по-малко опасни средства са неефективни, за да се постигне целта. Във всеки случай, умишленото използване на огнестрелно оръжие може да се допусне само, когато е абсолютно неизбежно, за да бъде защитен живот".

БХК следи използването на сила от българските сили за сигурност от 1994 г. и критикува използването на сила от служители на НС "Полиция" по различни поводи. Заключениеето на БХК е, че по-скоро са налице лоша преценка или некомпетентност, отколкото официална политика²⁴⁷. След като става обект на многобройни критики, НС "Полиция" постепенно показва повишен интерес към сътрудничество с международни организации и неправителствени организации за извършване на реформа. БХК и Съвета на Европа организират два обучителни семинара по права на човека за полицейски служители през 2000 г., а в учебните програми на Академията на МВР и школите за офицери са включени задължителни курсове за обучение по права на човека²⁴⁸. В НС "Полиция" са назначени и експерти от полицейските сили на ЕС. В областта на правата на човека ЕС дава висока оценка на усилията на службата за развиване на Стратегия за полицията в близост до обществото и последващо обучение на полицейски служители (в същото време ЕС подчертава и необходимостта от противодействие на корупцията, особено по отношение на трафика и граничната полиция)²⁴⁹. Експерти, които осъществяват мониторинг за изпълнение на поетите ангажменти на България за членство в ЕС, поддържат мнението, че прогресът на управленско ниво не съответства на постигнатото на по-ниските нива и че усилията

²⁴⁶ Интервюта със собственици на оръжие през октомври 2004 г.

²⁴⁷ Български хелзински комитет, март 2002.

²⁴⁸ Държавен департамент на САЩ, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2003/27830.htm>.

²⁴⁹ Виж: 'Justice and home affairs in the EU enlargement process – Bulgaria', http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/enlargement/bulgaria/wai/fsj_enlarge_bulgaria_en.htm.

в полицейската практика на оперативен ниво са незначителни²⁵⁰. Все още се срещат случаи на полицейско насилие, като през 2003 г. са разследвани 400 случая на престъпления, за които се смята, че са извършени от полицията²⁵¹. През юни 2003 г. е публикувана Инструкцията I-167, която въвежда мерки, насочени срещу предотвратяване на незаконно задържане и злоупотреба с физическа сила и огнестрелно оръжие по време на арест и задържане. Според БХК тези и подобни на тях мерки за повишаване на защитата на правата на човека, от страна на полицията, имат положителен ефект²⁵².

4.2.1.3 Противодействие на престъпленията с МОЛВ

Данни, предоставени от НС "Полиция", показват високи нива на разкриваемост на най-често регистрираните престъпления с огнестрелно оръжие. Изключение правят престъпленията срещу собствеността. Докато при престъпленията без огнестрелно оръжие, разкриваемостта е под 50 %, то при престъпленията с огнестрелно оръжие (таблица 32) разкриваемостта надвишава значително този процент. Съществуват най-малко две причини за повишеното внимание към фактите, които на пръв поглед показват ефективни действия на НС "Полиция" срещу престъпленията, извършени с МОЛВ. На първо място, както е отбелязано в раздел 4.2.9.1, полицията е склонна да обвинява заподозрени по чл. 337 и 339 от Наказателния кодекс, когато не могат да бъдат представени достатъчно доказателства за други престъпления. Без да променя фактът, че обвинените лица са извършили въпросното престъпление, това насочва статистиката в определена посока. На второ място, данните включват случаи, при които полицията е идентифицирала, но не е арестувала заподозрян. На трето място, полицейската статистика включва само престъпления, за които има информация, но не и онези, които не са съобщени или не са регистрирани от полицията. За някои видове престъпления, като грабежи и кражби недокладваните престъпления са между 50% и 70%²⁵³.

ВСИЧКИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ С ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Убийство (Чл. 115-127)	71%	69%	59%	65%	78%	78%
Предумишлено убийство (Чл. 115-116, 118)	66%	76%	67%	72%	82%	63%
Опит за убийство (Чл. 115-116, 118)	84%	82%	75%	78%	74%	71%
Телесна повреда (Чл. 128-135)	87%	84%	75%	79%	90%	95%
Престъпления против собствеността (Чл. 194- 200, 206-217)	45%	42%	31%	37%	45%	50%
Грабеж (Чл. 198-200) (осв. МПС)	40%	33%	26%	31%	41%	47%
Кражба (Чл. 194-197) (осв. МПС)	32%	42%	17%	31%	33%	33%
Незаконно производство, притежаване и използване на оръжие, взривове и боеприпаси (чл. 337-339)	95%	95%	93%	98%	97%	97%
Нарушения против реда и общественото спокойствие (Чл. 320-329)	94%	88%	84%	86%	96%	83%

Таблица 32: Разкриваемост на престъпления с огнестрелно оръжие (1998-2003)²⁵⁴.

Забележка: Таблицата показва процента на престъпленията, за които е било съобщено на полицията и е бил идентифициран или арестуван заподозрян извършител.

Въпреки, че за разлика от НСБОП, НС "Полиция" няма специален мандат за противодействие на престъпления свързани с организирана престъпност, служителите ѝ са длъжни да реагират при всяко закононарушение, свързано с използване на оръжие, дори да става въпрос и за организирана престъпност. Според редица коментатори работата на полицията в тази област в момента не е подчинена на някаква обща стратегия. Стратегически анализ на данни за престъпления с огнестрелно оръжие досега не е правен. В общественото

²⁵⁰ Виж: "Country Reports on Human Rights Practices – 2000, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, 23 February 2001, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2000/eur/705.htm>.

²⁵¹ Държавен департамент на САЩ, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2003/27830.htm>.

²⁵² Правата на човека и дейността на българската полиция. София 2004 г.

²⁵³ Безлов, Т. и Гунев, Ф. Тенденции на престъпността в България. Център за изследване на демокрацията, София 2005 г. Международното изследването на жертвите на престъпност от 2002 г. на Института на ООН за изследване на международната престъпност и правосъдието (UNICRI), както изследването на Центъра за изследване на демокрацията от 2004 г. показват че в България съществува латентност дори за престъпления, при които е използвано огнестрелно оръжие, напр. въоръжен грабеж. За съжаление, извадката на изследванията не позволяват статистически анализ на степента на проблема (например от 1500 души, участвали в извадката, четири души заявяват, че са били жертва на въоръжен грабеж, като двама от тях не са съобщили на полицията).

²⁵⁴ Източник: Анализ въз основа на данни на МВР, НСП.

пространство преобладава мнението, че полицията не успява да се справи с високите равнища на престъпност. Въпреки, че НС “Полиция” е само една от институциите, които носят отговорност за това, общественото недоверие съвсем логично е насочено към най-видимата от всички служби за сигурност. Към настоящия момент един от най-сериозните проблеми е свързан с неразкритите поръчкови убийства на босове на престъпни организации през последните години и с факта, че определени лица и престъпни групи, участвали в нелегална търговия в нарушение на ЗКВТДОСТВДУ, все още не са наказани. (виж раздел 4.2.9.2).

4.2.2 Национална служба “Сигурност”

НСС е основната контраразузнавателна служба в България и е част от системата на МВР. Противодействието ѝ на незаконната външнотърговска дейност с оръжие е един от приоритетите на службата, тъй като подобни действия се считат за заплаха за националната сигурност. Особено важна е ролята на НСС при недопускане придобиването на оръжие и стоки с възможна двойна употреба от ембаргови страни или терористични организации. Службата извършва контраразузнавателна дейност, наблюдение, разкриване и залавяне на нелегални пратки и извършители. Информацията за работата на НСС, нейната структура и ресурси е класифицирана²⁵⁵.

Информацията, събирана от НСС, се взема предвид от Междуведомствената комисия, като службата има водеща роля в предварителните проверки по сделките с ОСТВДУ²⁵⁶.

4.2.3 Национална служба “Борба с организираната престъпност”

НСБОП разследва организираната престъпност на територията на България, включително и престъпления като нелегален трафик и производство на МОЛВ. В нейните компетенции е да разкрива и неутрализира местни или транснационални престъпни структури, осъществяващи контрабанда с оръжие на територията на страната. Специализираният отдел „Контрабанда с оръжие и общоопасни средства. Пролиферация” в НСБОП събира криминално-разузнавателна информация, координира действията на регионалните звена за борба с организираната престъпност и всички международни операции²⁵⁷. Отделът разполага със значително ограничени ресурси и оперативният му капацитет за залавяне на незаконни производители и контрабанда се свежда до разследване на не голям брой случаи годишно²⁵⁸. В допълнение на противодействието на вътрешното разпространение на МОЛВ, НСБОП консултира Междуведомствения съвет при оценяването на кандидатурите за лиценз за износ.

4.2.4 Агенция “Митници” и НС “Гранична полиция”

През последните години страната е застрашена от растяща трансгранична престъпност, свързана с имиграция, контрабанда, трафик на наркотици и разпространение на оръжие. България е транзитна страна за организирани престъпни групи по пътя им към страни от Европейския съюз. Черноморската граница заема важно място в дейността на международната престъпност поради наличието на политическата, икономическа и социална нестабилност в някои райони на противоположния бряг²⁵⁹. Въпреки, че броят на МОЛВ, пренасяни нелегално през границите на България, е незначителен (много по-често се разкриват откраднати коли и наркотици), незаконни трансфери на МОЛВ продължават да се осъществяват през всички гранични пунктове²⁶⁰.

Агенция “Митници” към Министерството на финансите отговаря за контрола над износа, вноса и транзитното пренасяне на МОЛВ през страната. НС “Гранична полиция” (служба на МВР) трябва да участва в контрола на нелегалния трафик на оръжие, но в практиката тази дейност се изпълнява основно от митническите служители²⁶¹. Дирекция “Митническо разузнаване и разследване” в агенцията и нейният отдел “ОСТВДУ” отговарят за координиране на контрола над износа на оръжие. Митническите служители получават информация от

²⁵⁵ Интервюта със служители на МВР, септември 2004 г.

²⁵⁶ Пак там.

²⁵⁷ Интервю със служители на МВР, 15 юли 2003 г.

²⁵⁸ Интервю, Гайдарски, 2 август 2004 г.

²⁵⁹ ‘Strengthening Control of the Bulgarian Black Sea Maritime Border: Phase 2 of a Multi-annual strategy to enhance the future external borders of the EU’, http://europa.eu.int/comm/enlargement/fiche_projet/document/bg0012-02-seamaritime.pdf

²⁶⁰ 2003 Редовен доклад за напредъка на България в процеса на присъединяване. Европейска комисия, с. 104-106, http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/rr_bg_final.pdf.

²⁶¹ Толев, 9 септември 2003 г.; интервю, Стоянов, 13 октомври 2004 г.

Сееа, 1998.

Снимка 9: Български митнически служители залавят малки оръжия на ГКПП-Калотина.

Междуведомствената комисия за всеки издаден лиценз за износ. На свой ред, те трябва да уведомят МВР за всеки трансфер, като си сътрудничат с НС "Гранична полиция" за предотвратяване на нелегалния трафик²⁶².

Задълженията на агенцията включват извършване на последващ контрол на пратки с декларирани ОСТВДУ на граничните контролно-пропускателни пунктове (ГКПП), всяка от които трябва да бъде регистрирана в Централното митническо управление. Митническите служители на определените от закона ГКПП проверяват по списъка на ОСТВДУ (създаден на базата на Списъка по Васенаарското споразумение и Списъка на ОСТВДУ на ЕС) дали фирмата-износител или посредникът притежават необходимите разрешения и лиценз за изнасяната продукция. Граничните пунктове, обаче, не са оборудвани със софтуер за проследяване на ОСТВДУ,

например системата "Тракер" (Tracker), поради което проверките отнемат много време. Митнически служители присъстват на товаренето на пратките и наблюдават запечатването на контейнерите, но физически проверки на граничните пунктове се извършват много рядко и почти винаги след предварително подаден сигнал.

От 2002 г. в Дирекция "Митническо разследване и разузнаване" са извършени значителни промени с помощта на британските консултанти Краун Ейджънтс. В момента дирекцията разполага със служители на всички гранични постове и започва изграждането на система и методология за оценка и анализ на риска. От 2000 г. агенцията постепенно въвежда *Българска интегрирана митническа информационна система*, която значително повишава способността за контрол на митниците и позволява бърз обмен на информация и анализ на риска. В усилието си да намали риска от нелегален износ на оръжия и да повиши контрола, агенцията е определила 23 митнически пункта, през които могат да се изнасят оръжие и стоки с възможна двойна употреба, а подготовката на митническите документи може да бъде извършена само в шестнадесет митнически пункта²⁶³.

Въпреки направените промени, остават някои нерешени проблеми. Един от тях е свързан със сигурността на зоните под митнически и граничен контрол. В най-добре оборудваните ГКПП, като Капитан Андреево – митническите служители проверяват около 2 % от влизащите в страната камиони и още по-малко от напускащите. Този дял на проверките е възможен, защото граничният пункт е оборудван с рентген. За сравнение, в два от най-важните гранични пункта на страната – пристанищата Варна и Бургас – липсват подобни уреди, въпреки че потокът на стоки е много по-голям. Също така, наблюдението и контрол в пристанищните зони е много по-сложно и скъпо, а тези пристанища не разполагат с необходимите технологии и мерки, за да осигурят високо ниво на сигурност²⁶⁴. Това е едно от слабите места на граничната система за контрол над ОСТВДУ, тъй като пратките с тези стоки напускат територията на страната или по въздух от летищата в София и в Горна Оряховица или по море през Варна и Бургас²⁶⁵.

Корупцията в митниците и граничните служби също е немаловажен проблем. Широко разпространено е схващането, че отделни служители на правоприлагащите органи, включително на НС "Гранична полиция" и Агенция "Митници" са съучастници в някои от случаите на контрабанда. Според проучване от октомври 2003 г. българската общественост възприема митничарите като най-корумпираните държавни служители²⁶⁶. Известни са случаи, при които митнически служители улесняват нелегалния износ на оръжие. В два от най-скандалните случаи ("ТЕРЕМ" и "Бета" - Червен бряг) оръжия, предназначени за Ирак и Судан, са представени като стоки с възможна двойна употреба²⁶⁷. Въпреки, че не става въпрос за МОЛВ, незаконната търговия с всякакъв вид

²⁶² Толев, цит. съч.

²⁶³ Постановление № 51/15.04.2003 г. на директора на Агения "Митници" към Министерството на финансите, Обн., ДВ, бр. 39 от 25 април 2003 г., изм., ДВ, бр. 70 от 8 август 2003 г.

²⁶⁴ Гунев и др., Раздел 3.

²⁶⁵ Интервюта със служители на Агенция "Митници", февруари - март 2004 г. на ГКПП София, Варна и Капитан Андреево.

²⁶⁶ Държавен департамент на САЩ, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2003/27830.htm>.

²⁶⁷ През октомври 2002 г. български митничари залавят пратка с български части за трактори с възможна двойна употреба, предназначени за Ирак. Полицейското разследване разкрива, че каналът за износ, в който участва ТЕРЕМ, е действал около шест години и през него са изнесени 50 танкови двигатели за Сирия. Въпросната фирма, която е държавна собственост, е клон на ТЕРЕМ в Търговище. През октомври 2003 г. настоящите и бивши директори на частната фирма Бета – Червен бряг са задържани и обвинени в нелегален износ на части за 122 мм самоходни гаубици за Судан заедно с нелегален посредник от РИК Ко. Смята се, че в предходните години Бета е доставила на Судан 18 гаубици и е продължила да изнася от 22 до 29 ноември 2001 г., седем месеца след като българското правителство се присъединява към ембаргото, наложено от ЕС на Судан. Капитал, 18 октомври 2003 г.

ОСТВДУ е релевантна при анализ на контролния механизъм за износ на МОЛВ, тъй като системата за контрол над ОСТВДУ регулира и трансфера на МОЛВ. Фактът, че български фирми продължават да изнасят незаконно голям брой стоки, показва, че властите срещат значителни проблеми при използване на реформираната система за контрол над ОСТВДУ. Пропуските в системата са споменати и в публикувания през септември 2004 г. от Групата за изследване на Ирак "Подробен доклад на специалния съветник на директора на ЦРУ за оръжията за масово унищожение в Ирак", който насочва вниманието към многобройни примери за български фирми, въввлечени в износ на оръжие и стоки с възможна двойна употреба за Ирак в нарушение на ембаргото, наложено от ООН²⁶⁸.

Българското правителство и Европейският съюз поставят значителен акцент върху сигурността по границите на ЕС предвид очакваното присъединяване на България към Съюза през 2007 г. В няколко доклада, издадени с финансовата подкрепа на ЕС през 1999 и 2000, се посочват недостатъците в работата на гранична полиция и се препоръчва осъвременяване на оборудването и стимулиране на професионализма на служителите²⁶⁹. Оттогава гранична полиция се развива в положителна посока: през 2003 г. е прието законодателство, което допуска операции под прикритие, вече не се назначават срочни служещи, а от април 2003 г. новоназначени служители преминават през специални курсове на обучение. Броят на мобилните групи на Агенция "Митници" също е нараснал от пет на седем²⁷⁰. Агенция "Митници" периодично провежда курсове за обучение и семинари за митнически служители по въпроси, свързани с вноса/износа на ОСТВДУ, като само през първата половина на 2003 г. са проведени пет такива курса²⁷¹. През декември 2003 г. в рамките на програмата ФАР на Гранична полиция са предоставени два патрулни кораба с цел да се помогне на България да подобри сигурността по черноморската си граница²⁷². Броят на служителите (в Агенция "Митници" работят около 4000 души, а в гранична полиция около 8000) не се смята за сериозен проблем. Влагат се все повече средства за повишаване на капацитета на митническите и гранични служби на най-големите ГКПП. През 2003 г. Европейската комисия оцени високо Националния план за действие за приемане на Шенгенското законодателство и усилията на страната за подобряване на граничния контрол²⁷³.

4.2.5 Министерство на икономиката

Министерството на икономиката заема централно място в системата за контрол над МОЛВ. Молбите за търговия с ОСТВДУ с разглеждат от Дирекция "Военноикономическо сътрудничество и международно контролирана търговия" в Министерството. Освен че организира и подготвя работата на Междуведомствената комисия, дирекцията подпомага ръководството на министерството във формулирането и осъществяването на държавната политика по развитието на българската отбранителна промишленост и външнотърговската дейност с оръжие. Въпреки че понастоящем не съществуват правни предпоставки за това, традиционно директорът на тази дирекция е едновременно и Секретар на Междуведомствената комисия²⁷⁴. Постът е изключително важен, тъй като човекът, който го заема разполага със значителни правомощия и свобода на действие. Той може лично да прецени дали да представи за разглеждане на комисията дадена молба за разрешение. Министерството също предоставя информация и консултации относно системата за контрол над оръжейната търговия. То поддържа интернет страница (<http://www.mi.government.bg/ind/lic/arms.html>), на която са публикувани текстовете на съответните закони, тълкува се системата за контрол и са дадени връзки към страници на други правителствени институции и международни контролни режими. Министерството организира и семинари за обучение на ръководни кадри от отбранителните предприятия, на които те се запознават с процедурите, които трябва да следват при търговия с ОСТВДУ.

Работата на дирекцията се подпомага и от няколко чужди правителства. Правителствата на Чехия и Полша съветват Министерството на икономиката как да промени и осъвремени списъка на контролираните стоки, като взема предвид стоките, включени в Списъка на ЕС. Правителството на САЩ предоставя програмен продукт за

²⁶⁸ Доклад на Групата за изследване на Ирак, с. 114, 137 и 138.

²⁶⁹ 'Strengthening Control of the Bulgarian Black Sea Maritime Border: Phase 2 of a Multi-annual strategy to enhance the future external borders of the EU', http://europa.eu.int/comm/enlargement/fiche_projet/document/bg0012-02-seamaritime.pdf.

²⁷⁰ Пак там, с. 99–100.

²⁷¹ Толев, цит. съч.

²⁷² "Симеон Саксбургготски: България допринася за засилване на сигурността в Европейския съюз", 9 декември 2003, <http://www.government.bg/English/Priorities/PublicOrder/2003-12-09/1861.html>.

²⁷³ '2003 Regular Report on Bulgaria's progress towards accession', p 99.

²⁷⁴ Чл. 40а, Устройствен правилник на Министерството на икономиката (ДВ бр. 33 от 2003 г.).

експортен контрол, наречен “Тракер” за улесняване издаването на лиценз и разрешения²⁷⁵. Системата улеснява служителите от различните дирекции в обмяната на информация и им позволява да се консултират директно с експерти в други страни²⁷⁶. Въпреки че служителите на Министерството са обучени да работят с този софтуер²⁷⁷, има законови и административни пречки, които все още затрудняват пълноценното му внедряване²⁷⁸.

Комбинацията между строгия режим на контрол и навлизането на много нови търгувачи с оръжие фирми е предпоставка за прогресивно нарастване на обема на работа в Дирекцията. Един от служителите отбелязва, че голяма част от времето на персонала се изразходва на излишни запитвания относно контролния механизъм за стоките с двойна употреба, с който производителите не са наясно. В дирекцията постъпват запитвания относно молби за лиценз и от другите институции, което още повече утежнява работата им.

4.2.6 Министерство на отбраната

Министерството на отбраната участва с двама представители със статут на съветници в Междуведомствената комисия. МО се ангажира по-активно с регулирането на търговията с оръжие след разкритията през октомври 2002 г. за нарушение на режима на експортен контрол от “ТЕРЕМ”- държавна фирма, собственост на МО (виж раздел 4.2.4.). В резултат на тези скандални разкрития министърът на отбраната издава заповед, според която лично той трябва да одобрява всички външнотърговски сделки на производствените и търговските фирми на Министерството на отбраната. Самите фирми вече са задължени да водят регистър на всички сделки и ежеседмично да ги докладват на министъра за утвърждаване. Министерството е изразило и намерение да назначи служители във всички свои производствени и търговски фирми. Тези служители ще отговарят за прилагането на режима за експортен контрол. МО планира да организира и курс за обучение в маркетинговите звена на фирмите за работата по системата за контрол над ОСТВДУ, включително за изискванията, определени в международноправните инструменти за контрол над въоръженията²⁷⁹.

4.2.7 Въоръжени сили

Основното задължение на Българската армия по отношение на контрола над МОЛВ е да поддържа безопасно и сигурно съхраняване на запасите от въоръжение и боеприпаси, независимо дали са в употреба или в излишък. Стандартите за съхранение на армията са посочени във военни наредби, които отчитат стандартите за управление на запаси на НАТО и **Евроатлантическия съвет за партньорство**.

Според публични изявления на представители на Генералния щаб на Българската армия в настоящия момент не съществуват временни запаси от МОЛВ под военен контрол²⁸⁰. Освен оръжията, необходими на оперативните звена за рутинни операции, военновременните запаси се съхраняват в седемнадесет склада в цялата страна, като намерението е всички излишъци от МОЛВ да бъдат събрани в 137-ма Централна складова база за съхранение и техническа поддръжка (ЦСБСП) под пряко наблюдение на управление “Материално-техническо осигуряване” на ГЩ във Велико Търново²⁸¹. Базата не е нова, но са правени опити за подобряване на стандартите за съхранение в съответствие с най-добрите практики и международни споразумения. Според заявената политика на армията конфискуваните или неправилно маркираните оръжия ще бъдат унищожени. По-долу е изложена информация от публични изказвания на служители на Министерството на отбраната по въпроси за управлението на запасите²⁸². Където е възможно, тази информация е сравнена с международните критерии²⁸³. Все пак е трудно да се прецени доколко изказванията отговарят на реалните действия, поради невъзможността изследователският екип да осъществи независими посещения в местата за съхранение.

Складиране на МОЛВ: Местата за съхранение трябва да бъдат разположени на известно разстояние от

²⁷⁵ Интервюта, Лаудър, 23 септември 2004 г.; Атанасов, 24 септември 2004 г.

²⁷⁶ За повече информация виж <http://www.ndf.org/html/projects/096.html>.

²⁷⁷ Доклад на МВНР доСОАРМ, 19 март 2003 г., DS 8/2003.

²⁷⁸ Интервю, Атанасов, 24 септември 2004 г.

²⁷⁹ Гунев и др., с. 42.

²⁸⁰ Този раздел е съставен изцяло на базата на изявления на представители на ГЩ, БА и МО, в т.ч.: Михайлов, 11-12 март 2003 г. и Георгиев, 3-4 ноември 2004 г.

²⁸¹ Базата е изградена в съответствие с изискванията на Договора за обикновените въоръжени сили в Европа с цел в нея да бъдат съхранявани и унищожавани излишни МОЛВ.

²⁸² Пак там.

държавните граници и да бъдат достъпни с транспорт. Достъпът на външни лица да бъде ограничен и да бъдат извън големи населени места или индустриални зони. Избраното място за ЦСБСП отговаря на тези изисквания. Многобройните военни поделения, които армията контролира и в които се съхраняват МОЛВ в употреба се избират съобразно множество допълнителни критерии.

Стандарти за строителство и поддръжка: Сигурното съхранение на оръжие изисква специално изградени помещения. Според МО, повечето от сградите на ЦСБСП са надземни и железобетонни или сглобяеми бетонни конструкции, подсигурени с метални врати със секретно заключване. В контролните зали обикновено се поставят дървени врати, подсилени с метални. Прозорците са малки и са разположени близо до тавана, за да бъдат трудно достъпни. Във всички други случаи на прозорците са поставени метални решетки. Възможността за късо съединение е ограничена с поставянето на специално осветление, електрическите ключове за което се намират извън помещенията. В помещенията няма отопление, но са инсталирани уреди за измерване на температурата и влажността и са взети рутинните противопожарни мерки, като подрязване на тревата около сградата и поставяне на пожарогасители. Изследователският екип нямаше възможност да потвърди казаното от представителите на министерството относно конструкцията и стандартите по поддръжка.

Сигурност: Според Министерството на отбраната на местата за съхранение на МОЛВ има денонощна охрана, като в някои случаи е поставена и допълнителна електронна система за наблюдение. Обикновено мястото се наблюдава от няколко охранители, като всеки от тях е подпомаган от трима-четирима войници. Ако войниците бъдат заменени с опитни частни охранители, каквито са намеренията, това ще осигури дългосрочно по-качествена охрана на обектите. ГЩ на БА притежава концепция за построяване и инсталиране на интегрирани алармени системи в складове с оръжия и стоки с особено предназначение. Първата Интегрирана алармена система (ИАС) е създадена през 1997-1998 г. и е инсталирана в ЦСБСП. Две други ИАС вече са в употреба, като планът е до 2007 г. с тях да бъдат оборудвани всички складове и места за съхранение на оръжие. Всяка система притежава централен наблюдателен пункт и няколко подсистеми: периметърна подсистема, подсистема за регистриране на нарушение и за сигнализиране за сигурността на структурите, подсистема за видео наблюдение, система за контрол на достъпа, сигнализиране при пожар и потушаване на пожар. Всеки отделен склад за МОЛВ, от своя страна, има сензори, регистриращи влизането и движението в склада. Ако е отчетено неразрешено влизане, наблюдателят и при необходимост група за реагиране, се изпращат да проверят ситуацията. На разположение в централния пункт е и звено за подкрепление на трите наблюдателни поста. По информация на министерството до този момент не са правени опити за пробив в системата. ИАС действат във всички складове за МОЛВ на сухопътните сили. Инсталирането на системите в съоръжения на военновъздушните и военноморските сили е планирано за 2003-2004 г., но количествата МОЛВ, които се съхраняват там са незначителни. След инсталирането на всички планирани локални интегрирани алармени системи се предвижда изграждане на връзка с управление "Материално-техническо осигуряване", за да се осигури наблюдение в реално време на всички съоръжения.

Поддържане на регистри: В армията се водят регистри за всички придобити МОЛВ по вид, сериен номер, количество и състояние. Отчет за наличните МОЛВ се води на три нива – рота, батальон и армия. Така например всяка рота трябва редовно да отчита броя на оръжията, които са ѝ зачислени за учения. Регистрите включват серийния номер и категорията оръжие. Когато дадено оръжие е получено или снето от въоръжение, промяната се отбелязва в регистъра (той съществува само в хартиен вид, а не в електронен), като се използва специално създаден формуляр, който трябва да бъде попълнен и подписан от съответното отговорно лице. Всяко индивидуално оръжие има свой собствен документ.

Бригадата или батальонът носят отговорност за контрола над пренасянето на оръжия между отделните военни подразделения. На това ниво също се водят регистри за общия брой оръжия, както в по-малките войскове части, така и в склада на бригадата. На най-високото ниво (армията), също могат да бъдат пренасяни оръжия между отделните военни части. Отново се водят регистри, но за цялото количество оръжие на разположение на въоръжените сили (както във военните поделения, така и в ЦСБСП). Управлението на инвентара се контролира чрез:

- физически проверки на наличността от отговорните лица;
- контрол на инвентара по време на предаване/приемане от едно отговорно лице на друго;
- годишна инвентаризация във военните части, извършена от упълномощена група от специалисти, която приключва с документи за инвентаризация. Те се предават на най-високото ниво, където се сравняват с цялостната база данни;

²⁸³ Това включва, но не се ограничава до, Наръчника за добри практики при национални процедури за управление и сигурност на запасите на ОССЕ и Регионалните стандарти за микро-разоръжаване и отчитане на МОЛВ в ЮИЕ.

- проверки от органи за инспекция на високо ниво и внезапни проверки от упълномощени лица;

Според изявления на служители на Министерството на отбраната, запасите се управляват ефективно²⁸⁴. Изследователският екип нямаше възможност да посети нито един от складовете. Повечето кражби на оръжие и боеприпаси стават в поделенията, а не от складовете. Причините са най-често корупция или неадекватни мерки за сигурност. Въпреки, че в един от цитираните случаи (при който са откраднати десет гранатомета “Нето”) Военноапелативна прокуратура отбелязва ниските стандарти на отчитане във въпросния склад, от този случай не може да се съди за всички поделения²⁸⁵. Като се има предвид начинът на извършване на кражбите, обаче, се налага изводът, че при съхраняване на оръжията в ЦСБСП се спазват високи стандарти и до този момент там не са регистрирани кражби, за разлика от военните поделения в останалата част на страната. Членове на международна делегация, на която е разрешен достъп до ЦСБСП в рамките на експертна проверка, споделят, че според тях системите за съхранение в тази база са задоволителни²⁸⁶.

Службата, на която е възложено да пресича кражби на оръжейни запаси, е служба “Сигурност – Военна полиция и военно контраразузнаване” към Министерството на отбраната. Основната ѝ задача е да противодейства на заплахи за министерството и националната сигурност, включително на незаконния трафик на оръжие, производството и разпространението на оръжия и общоопасни средства от всякакъв вид²⁸⁷. Един от проблемите в работата на службата е липсата на централизирана електронна система за отчитане. Въпреки, че адекватното съхраняване и отчетната практика очевидно са от ключово значение за превенцията на кражбите, трябва да се има предвид, че ниското заплащане и широко разпространената корупция, която засяга всички обществени институции в България, са характерни и за армията и това допълнително затруднява превантивните действия²⁸⁸.

4.2.8 Министерство на външните работи

Министерството на външните работи има няколко задължения във връзка с контрола над МОЛВ. То отговаря за редовното осъвременяване на Списъка на държавите и организациите, за които съществуват забрани или ограничения за трансфер на въоръжение и свързаното с него оборудване. Министерството е представено в Междуправителствена комисия от един от заместник министър. Отдел “Глобална сигурност и разоръжаване” в министерството разглежда кандидатури за разрешения за ОСТДВУ и съветва Министъра. Отделът изисква информация от българските мисии в чужбина за държавите, с които се извършват конкретни сделки²⁸⁹.

В съответствие с международни споразумения, като Програмата за действие на ООН и Регионалният план за МОЛВ на Пакта за стабилност в ЮИЕ, България назначава лице за контакт, което да координира обмяната на информация по въпросите на МОЛВ. Подобно на много други страни, България избира това да бъде служител в МВНР, по-конкретно Директора на Дирекция “НАТО и международна сигурност”. Лицето за контакт трябва да съдейства на отделните министерства да се запознаят с Програмата за действие на ООН, Регионалният план и Документа на ОССЕ по МОЛВ. То отговаря и за участието на България в международни срещи за МОЛВ, включително редовните срещи на ОССЕ, ООН и Васенаарското споразумение²⁹⁰.

С назначаването на висш служител от съответната дирекция в министерството за лице за контакт за страната българското правителство показва ясно ангажираността си с въпросите на МОЛВ. Въпреки това отдел “Глобална сигурност и разоръжаване”, в който работи този служител, разполага с малък брой служители, чието време е

²⁸⁴ През 2002 г. делегация на SEESAC се среща с представители на МО, които дават уверение, че “Българската армия е въвела ефективна система за безопасно съхраняване и регистриране на МОЛВ с цел предотвратяване на кражби и неконтролирани трансфери на оръжие и боеприпаси”, SEESAC, 2002, <http://www.seesac.org/about/bulg.htm>. Според МО, заключението на международни инспекции, проведени съвместно от американски и норвежки експерти през октомври 2000 г. е, че Министерството осигурява безопасно съхранение и отчитане на МОЛВ.

²⁸⁵ Началникът на военноапелативна прокуратура отбелязва, че разследването на този случай се оказва трудно “...заради лошия отчет на оръжията в поделението. Трудно се установява и чия е отговорността за липсата на тези гранатомети.”, 24 часа, 23 февруари 2004 г.

²⁸⁶ Интервю, Уилкинсън, 3 декември 2004 г., на базата на информация, предоставена по време на посещение в ЦСБСП от 30 ноември до 1 декември 2004 г. на делегация на SEESAC и Британската група за съвместен оръжен контрол (JACIG).

²⁸⁷ Закон за отбраната и въоръжените сили, изм., ДВ бр.119 от 2002 г., чл. 40.

²⁸⁸ Виж годишния доклад на българската антикорупционна инициатива Коалиция 2000 за оценка на нивото на корупция в държавната администрация: <http://www.anticorruption.bg/eng/coalition/car2003.htm>

²⁸⁹ Интервю, Стоева, 23 септември 2004 г. Виж още, ‘Report by the Bulgarian MFA to COARM, 19 March 2003, DS 8/2003’.

²⁹⁰ В последните години България участва във форуми като Регионален семинар за прилагане на Документа на ОССЕ по МОЛВ и Програмата за действие на ООН (Букурещ, 24-26 февруари 2003 г.); Конференция за незаконната търговия с оръжие в ЮИЕ във всичките нейни аспекти (Словения, 11-12 март, 2003) и Конференцията за международно сътрудничество за превенция, противодействие и пресичане на незаконната посредническа дейност по сделки с МОЛВ, Осло, 22-24 април 2003 г.

заето с широк кръг от въпроси, като евроатлантическата интеграция на страната, както и по-общии проблеми на пролиферацията на оръжия. Въпреки, че интервюируваният служител на отдела твърди, че ресурсите и персонала са напълно достатъчни²⁹¹, ежедневният обем от работа е прекалено голям, за да позволи на назначеното лице за контакт да посещава лично повечето от срещите на Регионалната група за координация, създадена за да прилага Регионалния план за МОЛВ²⁹². Назначеният служител не успя да отдели време и за среща с изследователския екип по време на триседмичния период на интервюта със служители от други държавни институции поради ангажименти.

4.2.9 Съдебна власт

От първостепенна важност за националната система за контрол над МОЛВ са професионално действащите съдебна власт и администрация, които да осигурят правилното прилагане на законодателството. За съжаление, проблемите пред българската съдебна власт са многобройни – от липсата на капацитет, квалификация и етичност до корупцията. Недостатъци на системата са ниският бюджет; липсата на квалифицирани съдии; големия обем на работа; сложността на правната система; постоянно променящото се законодателство и недостига на квалифицирани магистрати²⁹³.

Необходимостта от елиминиране на корупцията и осигуряване на ефективност на законодателния и съдебен процес в България се признава както в страната, така и извън нея. Въпреки че някои части на съдебната система все още функционират добре, тя постепенно се реформира чрез редица инициативи за институционални промени и квалификация на магистратите. През февруари 2004 г. Висшият съдебен съвет прие стратегия за борба с корупцията в съдебната система, а по-късно през март бе въведен етичен кодекс за съдии в съответствие с Европейската харта за статута на съдиите²⁹⁴. Друга национална инициатива е влиятелната *Коалиция 2000*, която обединява редица български неправителствени организации в усилията им за антикорупционна реформа²⁹⁵. Международните специалисти също участват активно в квалификация на магистрати и оценяване на съдебната система. Американската асоциация на юристите подпомага създаването на програми за правно обучение на юристи и предоставя консултации при обучение и подготовка на законодателство²⁹⁶. В рамките на програмата ФАР на ЕС са идентифицирани разпоредбите в Наказателния кодекс, които се нуждаят от спешна промяна и се дават препоръки за нови законови актове. Програмата за развитие на ООН участва в две програми за преглед на работата на съдебната система в административното и търговското съдопроизводство²⁹⁷.

4.2.9.1 Нелегално огнестрелно оръжие и съдебен процес

Според съществуващото законодателство престъпленията, извършени с оръжие, трябва да получат “специално внимание” и да бъдат обект на “специално отразяване”²⁹⁸. От наличните данни за заведените съдебни дела е трудно да се прецени дали те са завършили със съответен брой присъди (виж табл. 33 по-долу). Броят на успешно приключилите съдебни дела, свързани с престъпления с употреба на оръжие, не се различава от броя на делата за други престъпления, като полицията, от своя страна, продължава да призовава за по-стриктни наказания и по-ефективен съдебен процес при този вид престъпления²⁹⁹.

²⁹¹ Интервю, Стоева, 24 ноември 2004г.

²⁹² На тези срещи България е представена от служители на посолството. Кореспонденция с Ейдриън Уилкинсън, ръководител на екип по въпросите на МОЛВ в SEESAC, 22 октомври и 24 ноември 2004г.

²⁹³ Инициатива за съдебна реформа в България. Виж www.csd.bg/en/jri

²⁹⁴ Европейска Комисия, 20044.

²⁹⁵ Коалиция 2000 публикува годишен Доклад за оценка на корупцията и представя резултатите от Системата за мониторинг на корупцията на всеки три месеца. За повече информация Виж www.anticorruption.bg

²⁹⁶ Американската асоциация на юристите координира Правна инициатива за Централна и Източна Европа, в която са включени и програми за България. Виж www.abanet.org/ceeli/countries/bulgaria/program.html

²⁹⁷ Виж: ПРООН, 2002-2003 г.

²⁹⁸ Инструкция №.1 от 22 март 2004 г. за работата и взаимодействието на органите на предварителното разследване, Обн., ДВ бр. 30 от 13 април 2004 г.

²⁹⁹ Нова ТВ, 13 юни 2004 г.

Членове от Наказателния кодекс 337-339.	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Брой регистрирани престъпления	1 511	1 283	1 207	1 083	743	829	628
Брой на задържаните	—	—	—	1091	752	870	898
Брой лица, срещу които са заведени дела	—	—	—	619	415	523	966
Брой престъпления, завършили с осъждане	363	532	639	505	501	567	614
Брой осъдени лица	363	513	623	481	471	530	565

Таблица 33: Престъпления, завършили с осъждане във връзка с незаконно производство, притежаване и използване на оръжие, боеприпаси и взривни вещества (1996-2002 г.)³⁰⁰.

Таблица 33 разкрива някои от сериозните проблеми за страната, свързани с противодействие на престъпленията, извършени с оръжие, например претоварената правна система, в която всички дела се отлагат с години. Голям брой от 614-те успешни съдебни дела, посочени в таблицата за 2002 г. (271), всъщност са свързани с престъпления, извършени преди 2000 г. Само 165 от престъпленията са извършени през 2001 г., а 141 – през 2002 г. Таблицата показва и разликата между задържаните лица и онези, срещу които са заведени дела за нелегално притежание, производство или търговия с оръжие, боеприпаси и взривни вещества.

От гледна точка на възпиращото и превантивното въздействие на присъдите, проблем са твърде леките наказания, които получават лицата, осъдени по чл. 337-339 от Наказателния кодекс. Например чл. 337, който съдържа разпоредби за незаконното производство и търговия с МОЛВ (както вътрешна, така и трансгранична) дава право на съдиите да определят присъди в размер на една до шест години затвор³⁰¹. Въпреки това, както показва таблица 34, от седемте лица, осъдени по чл. 337 през 2002 г., трима са осъдени на по-малко от шест месеца затвор, а един от тях – на затвор от една до три години. Останалите трима са глобени. По член 339 (незаконно притежание), също се наказва с до шест години затвор, но отново повечето от присъдите са малки. От 532 лица, осъдени през 2002 г., 309 са глобени, а повечето от останалите получават краткосрочни присъди. Дори по член 339.2, който засяга незаконното притежание на "големи количества" огнестрелни оръжия, наказанието, което през 2002 г. беше увеличено от 3 на 8 години затвор, не е прилагана максимална присъда. Този факт значително ограничава възпиращия ефект на закона.

ЧЛЕНОВЕ ОТ НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС	ОСЪДЕНИ ЛИЦА	ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА										други			
		до ½	½-1	1 - 3	3 - 5	5-10	10-15	15- 20	20-30	дожи- вотен затвор	дожи- вотен затвор	прину- дителен труд	изсел- ване	глоба	други
Престъпления- всичко	27 771	7 264	5 808	4 461	435	175	64	81	2	5	9	88	702	7 164	1 513
Особено опасни престъпления	3 321	692	417	496	47	13	2	1	-	-	-	14	-	1 562	77
Чл. 337.1	7	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Чл. 339.1	532	144	51	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	309	4
Чл. 339.2	6	1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Чл. 339.3 ³⁰²	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Чл. 339.4 & 5	14	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-

Таблица 34: Срок и вид на присъдите, издадени във връзка с незаконни МОЛВ³⁰³.

³⁰⁰ Източници: НСИ, Престъпления и осъдени лица, София 2003; и МВР: НСП.

³⁰¹ И двата текста в чл. 337 и 339 се отнасят не само до огнестрелни оръжия, но и до боеприпаси за тях, взривни вещества и всички оръжия за масово унищожение. Мнозинството от случаите обаче са свързани с огнестрелни оръжия и боеприпаси.

³⁰² Чл. 339.3 и чл. 339.4 се отнасят до предоставяне на огнестрелно оръжие, взривни вещества, и други видове огнестрелни оръжия, включително и оръжия за масово унищожение на лица, които нямат разрешително за притежание или носене на оръжие.

³⁰³ Източник: НСИ, Престъпления и осъдени лица, София 2003.

Обяснение за присъдите по чл. 337-339 дава един прокурор, който отбелязва, че повечето от съдиите считат притежанието на незаконно оръжие за незначително нарушение. Това се дължи отчасти на факта, че този вид обвинение е използвано най-често от полицията като последна опция – когато някой престъпник не може да бъде обвинен в нищо друго, поради липса на доказателства, то незаконното притежание на оръжие е най-честото обвинение³⁰⁴.

4.2.9.2 Прилагане на контрол върху търговията с МОЛВ

С последните промени в системата за контрол над търговията с оръжие се въвеждат по-тежки наказания за физически лица и фирми, които са нарушили ЗКВТДОСТВДУ. Наказанията са достатъчно сериозни, за да възпрат лицата, които осъществяват незаконни трансфери, стига съдът да налага тези наказания последователно. Въпреки, че от 1999 г. насам е постигнат известен напредък, фактът че държавни служители, интервюирани от Хюман Райтс Уоч, не успяват да посочат нито едно успешно дело във връзка с многобройните нарушения на системата на контрол над въоръженията по онова време³⁰⁵, поражда съмнения, че правителството не е достатъчно твърдо в преследването на участниците в незаконната търговия с оръжие. Продължаващият процес срещу лица, обвинени в съучастие в незаконни сделки в случая ТЕРЕМ, може да послужи като своеобразен тест за властите. Според доклада на Групата за изследване на Ирак към ЦРУ, решимостта на МВР може да бъде тествана още веднъж когато ЦРУ представи доказателствата, изискани от Главния секретар на МВР, относно незаконния износ на ОСТВДУ, извършен от българската фирма JEFF³⁰⁶.

4.2.10 Междуинституционално сътрудничество

Най-важната институция в българската система за контрол над въоръженията е Междуведомствената комисия – това е междуинституционален орган, който обединява различни министерства с цел координация на политиката за търговия с ОСТВДУ. Въпреки че както независими експерти, така и правителствени източници, препоръчват промени в комисията, членовете ѝ са силно ангажирани да обменят информация и да си сътрудничат в контрола над МОЛВ. Независимо от факта, че основните ѝ функции са свързани с контрол над международната търговия на България с ОСТВДУ, в Комисията са представени и министерства и служби, чиято дейност е свързана най-вече с вътрешни работи (като службите на МВР). Тези институции участват в Комисията по-скоро, за да се информират за решенията за търговия с ОСТВДУ, отколкото да противодействат на разпространението на МОЛВ в страната. Те са изградили модел на сътрудничество в областта на МОЛВ на две нива. От една страна, сред отделните служби на МВР (НСС, НСБОП, НСГП) съществува неформална група за консултации, която се среща периодично, за да обсъжда въпроси за МОЛВ. Нейните членове са в постоянен контакт с цел да координират дейността на МВР за разпространението и контрабандата с оръжие, въпреки че изследователският екип не успя да открие повече информация за състава, работата или стратегията на групата³⁰⁷.

МВР и Агенция “Митници” също са установили процедури за обмен на информация помежду си. Тези процедури обаче са тромави и бавни, поради което не са достатъчно ефективни. Традиционната липса на доверие между двете институции е пречка за развитие на техните координация³⁰⁸. От друга страна, както беше отбелязано в раздел 1.2.3.2, Агенция “Митници” и служба “Сигурност – Военна полиция и военно контраразузнаване” имат постоянно споразумение за обмен на информация в случаи на откраднато или липсващо оръжие³⁰⁹.

Една възможна алтернатива на подхода “на парче” към контрола над МОЛВ е създаването на национална стратегия за МОЛВ и агенция, която да отговаря за изпълнението ѝ (тази препоръка се съдържа и в доклада “Българският износ на оръжие” от 2003 г.)³¹⁰. В обръщението си при откриване на *Конференцията на ООН по въпросите на незаконната търговия с малки оръжия и леко въоръжение във всичките нейни аспекти* през юли 2001 г., Заместник-министърът на външните работи посланик Такев призовава към “...интегриран и холистичен спектър от мерки, насочени към производството и прилагането на ефикасен режим за експортен контрол, маркиране и проследяване, сигурност и безопасно управление на запасите, унищожаване на излишните оръжия, спазване на оръжейните ембаргови режими, организирана престъпност, граничен

³⁰⁴ Интервю, Георгиева, 14 септември 2004.

³⁰⁵ Хюман райтс уоч, април 1999 г.

³⁰⁶ Novinite.com, 8 октомври 2004 г.

³⁰⁷ Интервюта, Гайдарски и Пърлев, юни-юли 2004. Информацията за членството в групата е класифицирана.

³⁰⁸ Интервюта, служители в агенция “Митници”, февруари – март 2004 г. в митническите пунктове в София, Варна и Капитан Андреево.

³⁰⁹ Агенция “Митници”, 10 септември 2004 г.

³¹⁰ Виж Гунев и др., резюме.

контрол, разоръжаване, демобилизация и реинтеграция”³¹¹. Това изказване съдържа аргументи в полза на изграждането на всеобхватен механизъм за координация с компетенции върху всички или повечето тематични области, свързани с контрола на МОЛВ.

България трябва да преодолее много от проблемите, споменати в обръщението, но засега призивът за интеграция остава без отговор. Ресурсите за подобна агенция ще бъдат малки, като се има предвид, че повечето държавни институции изпитват недостиг на финансиране, квалифицирани кадри или оборудване. Органите, отговарящи за контрола над търговията с МОЛВ и за противодействието на разпространението им в страната, не правят изключение в това отношение. Сегашният председател на Междуведомствената комисия е на мнение, че няма да е разумно, ако към вече съществуващите дейности на Комисията се добави координацията на вътрешния контрол над МОЛВ, тъй като тя вече изпитва затруднения в работата си³¹². Прилагането на сравнително сложната система на външен и вътрешен контрол над МОЛВ е трудна задача, а при липсата на допълнително финансиране, отклоняването на ресурси от вече съществуващи агенции за създаването на нова, допълнително ще ограничи капацитета им.

4.3 Гражданско общество

4.3.1 Неправителствени организации

Българските неправителствени организации са най-активните в изследователската дейност, кампании за информиране на обществото и лобиране за законодателните промени в сферата на контрол над МОЛВ. Един от първите критични анализи е осъществен от Българския Хелзинкски комитет в сътрудничество с Хюман райтс уоч в САЩ и е озаглавен *“България: парите говорят – оръжейни сделки с нарушители на правата на човека”* (1999). До законодателните промени през 2002 г., които подобряват значително системата за контрол върху търговията с оръжие, двете организации лобират за по-силен контрол върху износа чрез серия от публикации и отворени писма до НАТО, ЕС и Народното събрание³¹³.

Тяхната дейност се допълва от семинари за повишаване на обществената информираност по въпроси на МОЛВ, организирани редовно от Българския Червен кръст от 2000 г. насам. Първият семинар е регионален и се провежда на 1-2 октомври 2000 г. по Норвежка инициатива по въпросите на търговията с малки оръжия, със съдействието на Норвежкия Червен кръст и правителството на Норвегия. На срещата присъстват представители на националните организации на Червения кръст и Червения полумесец от Югоизточна Европа, които обсъждат ролята на Движението на Червения кръст за привличане на общественото внимание върху хуманитарния аспект на разпространението на МОЛВ³¹⁴.

През май 2002 г. Българският Червен кръст и британската организация Сейфързуърлд организират международен семинар *„Контролът върху разпространението на оръжие: поглед от България”* в София (семинарът е подпомогнат финансово и от Атлантическия клуб в България и Министерството на външните работи на България). На 14 май 2003 г. Сейфързуърлд, Атлантическия клуб в България и Центърът за изследване на демокрацията провеждат работен семинар за подготовката на Национална програма за контрол върху износа на оръжие и противодействие на разпространението на оръжие. На срещата е дискутирана идеята за изготвяне на такава програма и следващи действия за ефективното прилагане на системата за експортен контрол и мерките за противодействие на разпространението на малки оръжия³¹⁵. В допълнение на това, през септември 2003 г. Атлантическия клуб, Информационният център на НАТО и Министерството на външните работи организират конференцията *“Модерният контрол върху износа на оръжие в процеса на присъединяване на България към НАТО”*. Този тип публични дискусии продължават с проведената от БЧК семинар за ограничаване на разпространението на МОЛВ. Това е един от приоритетните проблеми за организацията, тъй като разпространението на малки оръжия, застрашава сериозно спазването на международното хуманитарни норми. По мнение на изследователския екип БЧК е и единствената организация, която проявява инициатива да работи по въпросите на МОЛВ чрез местните си клонове като част от кампаниите срещу насилието сред младите или

³¹¹ Такев, юли 2001 г..

³¹² Интервю, Атанасов, 24 септември 2004 г.

³¹³ Виж: Отворено писмо до членовете на Народното събрание относно: неизпълнената реформа в търговията с оръжие. 3 юли 2002 г., <http://www.hrw.org/press/2002/07/bulg.htm>. Отворено писмо до държавните и правителствени ръководители в НАТО относно слабия контрол върху търговията с оръжие в Централна и Източна Европа. 15 ноември 2002 г., <http://www.hrw.org/press/2002/11/nato1115-itr.htm>. ЕС: поддържане на реформите за търговия с оръжие в страните-кандидатки. 8 октомври 2002 г., <http://www.hrw.org/press/2002/10/eu-1008.htm>.

³¹⁴ <http://www.redcross.bg/news.html>.

³¹⁵ Тази дискусия продължава на 5 април 2004 г. в София, когато е представен доклада на Центъра за изследване на демокрацията и Сейфързуърлд *“Българският износ на оръжие”*. Дискусията предоставя възможност за повишаване на информираността на населението и задълбочаване на обществената дебат.

по косвен начин, при срещи с военни и полицейски служители, студенти, държавни експерти и служители на БЧК, по време на консултации и обучение по международно хуманитарно право.

В качеството си на научен институт за изследване на политики (think-tank), Центърът за изследване на демокрацията съсредоточава усилията си върху анализа на различни въпроси, свързани с МОЛВ. На 28 март 2003 г. Центърът е домакин на дискусиата “Експортният контрол на МОЛВ в България”, в която вземат участие правителствени експерти и представители на неправителствени организации, работещи по проблема. След дискусиата Центърът създава Експертна група с представители на МО, МВнР, МВР, МИ и Университета за национално и световно стопанство, която да направи анализ на българската система за експортен контрол и да предложи препоръки за подобряването ѝ. Докладът “Българският износ на оръжие – оценка на контролния механизъм върху експорта на малки оръжия и леко въоръжение”, подготвен от експертната група, е представен публично на 5 април 2004 г.³¹⁶

В много отношения българските и международни неправителствени организации са по-активни от тези в съседните страни от Западните Балкани, където работата по МОЛВ не е така последователна и аналитична. Служители на неправителствени организации, интервюирани по време на това изследване, изразиха желание да продължат активната си дейност и дори в един от случаите – да започнат да работят по въпроси, свързани с МОЛВ³¹⁷. До този момент, обаче, представителите на неправителствения сектор не изразяват желание да работят заедно, което би позволило обединяване на техния капацитет за постигане на по-добри резултати.

Център за изследване на демокрацията, 2004.

Снимка 10: април 2004 г., експерти от държавни институции и неправителствени организации обсъждат доклада “Българският износ на оръжие”. От ляво: г-н Агрон Сояти, ръководител на работната група за МОЛВ в Центъра за борба с трансграничната престъпност към ИСЮИЕ (SECI Center), ген. Румен Миланов, Директор на НСБОП, Тихомир Безлов, Главен анализатор и Бойко Тодоров, Програмен директор, Център за изследване на демокрацията.

4.3.2 Асоциации на отбранителната промишленост

Към настоящия момент съществуват няколко асоциации, които обединяват фирмите на отбранителната промишленост и притежателите на оръжие. През октомври 2004 г. десет компании създават *Национална асоциация на производителите на оръжие*. Тя включва всички производители на МОЛВ, като “Арсенал” и ВМЗ, и посреднически фирми, като Кинтекс. Целта на групата е да насърчава българската отбранителна индустрия чрез съвместно участие в търговски изложения³¹⁸.

Браншовата камара на индустриалците и търговците от отбранителната промишленост към Българската стопанска камара е създадена през 1992 г. като нестопанска доброволна асоциация. Камарата обединява 35 държавни и частни предприятия от отбранителната промишленост, в т.ч. производители, научни институти, маркетингови и търговски компании. Организацията не е особено активна и фактът, че фирмите се обединяват около нови форми на сдружаване, като новосъздадената асоциация на производителите, показва, че действията на Камарата не удовлетворява всички членове.

Друга нестопанска организация е Фондация “Хемус” в Пловдив, която има за цел да подпомага развитието на отбранителната промишленост в България. Основните ѝ дейности включват организиране на годишни международни оръжейни изложби (виж www.hemusbg.org), както и подкрепа за участието на български оръжейни фирми в търговски изложения.

Сдружението на търговците на оръжие и оръжейниците се оглавява от бившия полицай Христо Стойков. Организацията има разнообразна дейност, която включва чести публични призиви от страна на председателя ѝ за намаляване на контрола върху оръжията, за да могат българските граждани да притежават и използват огнестрелно оръжие.

³¹⁶ Виж http://www.saferworld.co.uk/publications/weapons_under_scrutiny.pdf

³¹⁷ Интервю, Кашъмов, 21 септември 2004 г.

³¹⁸ Дарик радио, 11 октомври 2004.

4.3.3 Организации за защита на оръжията

Въпреки, че производителите на оръжие, до известна степен, насърчават правата на собствениците на оръжие, съществуват няколко граждански организации, които обединяват поддръжниците на по-либерален режим за притежаване за огнестрелните оръжия. Като цяло тяхното влияние е ограничено, но се очаква да нараства с увеличаване на броя на собствениците на оръжие. Тези организации са Българската национална асоциация на собствениците на огнестрелно оръжие и базираният в интернет Клуб Оръжие (<http://guns-bg.com/>) и дискуссионният форум към него в един от най-големите български интернет портали <http://www.dir.bg>. Съществуват и известен брой различни по големина съюзи на ловците. Най-многочисленият сред тях – Българският ловно-рибарски съюз – наследява съществувалия преди 1989 г. Съюз на ловците. Той координира и представлява над сто регионални ловни дружини, като защитава правата и интересите на ловците и насърчава ловната дейност. Българската федерация по спортна стрелба координира работата на клубове за спортна стрелба в страната и подкрепя спортната дисциплина.

4.3.4 Синдикати

Няколко синдиката имат влияние и интерес към темата МОЛВ. Синдикат “Отбрана” се ангажира с отбранителните фирми, собственост на МО, преди всичко ТЕРЕМ. Името му се свързва с един от двата най-влиятелни синдиката в България – “Подкрепа”. “Подкрепа” има представители в повечето фирми на отбранителната промишленост, включително “Арсенал” и ВМЗ. Федерацията на независимите синдикати на отбранителната промишленост обединява няколко синдиката. Като се има предвид тежкото състояние на повечето от компаниите в тази индустрия, може да се заключи, че влиянието на синдикатите в оръжейните заводи е слабо. Според лидера на “Подкрепа” д-р Константин Тренчев високите нива на безработица в тези заводи са причина за нежеланието на работниците да протестират, независимо от нередовното заплащане, уволненията и инцидентите по време на работа³¹⁹. Въпреки, че в миналото синдикатите организират протести срещу забавяне на заплатите и лобират за алтернативни възможности за работа на уволнени работници, днес те не могат да предотвратят уволненията или да преговарят активно за повишаване на заплатите.

4.3.5 Медии

Темите за МОЛВ, които намират място в репортажите на медиите, най-често са свързани с престъпления с оръжие, оръжеен износ и отбранителната промишленост. Отразяването на всеки от трите въпроса е важно, тъй като формира обществените нагласи и в определени случаи ускорява намесата на властите. В много случаи материалите за МОЛВ в медиите поставят акцент върху оръжейни скандали и засягат темата само повърхностно. Както се отбелязва в доклада на Медийната група на Пакта за стабилност *“качествените материали и планирането в българските медии липсват”*³²⁰. Въпреки, че няколко от задълбочените материали съдържат опит за разследване, добрата разследваща журналистика все още е рядкост и обикновено се прави с донорско финансиране³²¹.

Налице са няколко фактора, които пречат на появата на добри репортажи за МОЛВ, между тях непознаване на материята от страна на журналистите, което не им позволява да направят задълбочен анализ³²². Други фактори са редакторската и финансовата политика и ниският професионализъм в сектора като цяло. Както отбелязва споменатото изследване *“Медийното отразяване често е непрофесионално, основано на предразсъдъци и нетолерантно. Качествени журналистически материали във важни области, като съдебната система, икономиката, местната власт и етническите взаимоотношения са голяма рядкост. Професионалната разследваща журналистика за разкриване на корупция и организирана престъпност се ограничава до няколко статии”*³²³. Ситуацията в останалите балкански държави е сходна. В следващите раздели отразяването на трите споменати теми ще бъде разгледано по-подробно.

³¹⁹ Труд, 8 февруари 2004 г.

³²⁰ Медийна група на Пакта за стабилност, ноември 2003 г., с.18.

³²¹ Пример за такива изключения са материалите на Зоя Димитрова, напр. “Бизнесът със смъртта и югоембаргото”, <http://investigation-bg.org/show.php?id=67>.

³²² Доколкото е известно на авторите, български журналисти са участвали само в едно обучение за МОЛВ. В семинара, който се провежда в Букурещ през юни 2004 г., вземат участие журналисти от Молдова, Румъния и България. Осигурено е участието само на пет души от всяка страна. Медийна група на Пакта за стабилност, ноември 2003 г.

³²³ Stability Pact Media Task Force, November 2003, p.16.

4.3.5.1 Медийно отразяване на престъпленията, извършени с оръжие

По-голяма част от убийствата с огнестрелно оръжие се отразяват от медиите. Репортажите за тях присъстват постоянно в ежедневието и влияят негативно върху общественото мнение за сигурността. Материалите в медиите най-често повтарят информация, изнесена в полицейските бюлетини или съобщения. По-задълбочени анализи се правят за поръчковите убийства на престъпни босове, политици или съдии, които наброяват повече от седемдесет през последните две години³²⁴. В тези статии особено внимание се отделя на използваното оръжие. След скорошно убийство в центъра на София, статия със заглавие “7,62 мм е любимият калибър” разглежда покушения, извършени в България и Сърбия. Заключение е, че 7,62 милиметровите оръжия, като “Калашников”, “Драгунов”, “Симонов” или “Стийр”, са предпочитани при подобни убийства³²⁵. Друг материал, след същото убийство - “Руснака гръмнат с уникални патрони” - поставя акцент върху боеприпасите, като описва специалните куршуми, използвани за това убийство³²⁶.

4.3.5.2 Медийно отразяване на търговията с оръжие

Всеки материал, посветен на търговията с оръжие, акцентира върху особено скандални незаконни трансфери. От 2001 г. насам три случая привличат вниманието на медиите. Първите два са свързани с незаконния износ на оръжие на държавните фирми ТЕРЕМ и “Бета” за Сирия и Судан. И в двата случая журналистите демонстрират слабо познаване на българската система за експортен контрол и международните споразумения в областта на разоръжаването. В неотдавнашна дискусия, в която участват някои от посредниците в случая ТЕРЕМ, е включен анализ на доклада на Групата за изследване на Ирак. Статията акцентира основно върху няколко български компании, участвали в нелегален износ на ОСТВДУ за Ирак (виж раздел 4.2.4). За всеки информиран читател обаче става ясно, че само няколко журналисти в действителност са прочели частта за България в този доклад, докато останалите разчитат предимно на интервюта и истории, преразказани от техни колеги.

Материалите, отразяващи представянето на доклада “Българският износ на оръжие” на Центъра за изследване на демокрацията и Сейфъруърлд през 2003 г. ясно показват ниското ниво на журналистиката в тази област. Един от големите национални всекидневници поставя на първа страница подзаглавието “Странанта ни е попаднала в регистрите на ООН за нелегална търговия с минохвъргачки за Уганда и Кот д’Ивоар през 2002 г.”³²⁷, с което показва непознаване на целите на регистъра на ООН, който регистрира трансфери на конвенционални оръжия между правителства. В друг от основните всекидневници се казва, че “\$1 млрд. е печалбата от незаконен износ на оръжие”³²⁸, като невярното твърдение се дължи на смесване на данните за света и България.

4.3.5.3 Медийно отразяване на отбранителната промишленост

Журналистическите материали за отбранителната промишленост, особено за производството на МОЛВ, обикновено са на по-високо ниво поради големия брой специалисти (бивши военни, анализатори от отбранителния сектор или икономисти), които имат капацитет да направят подробен анализ и са на разположение на журналистите. Те могат да се възползват от помощта и на специалистите във висшите военните училища, Българската академия на науките и катедра “Икономика на отбраната и сигурността” в Университета за национално и световно стопанство. Повечето от журналистите, които пишат по тези въпроси, обаче предпочитат да правят сравнения с “добрите стари времена”, когато България е изнасяла огромни количества оръжие. Заглавия като “Как смачкаха бизнеса с оръжие от \$1.5 млрд. на \$80 млн.” са все още често срещани³²⁹.

³²⁴ Банкер-Параграф 22, 13 декември 2003 г.

³²⁵ Стандарт, 26 ноември 2004 г.

³²⁶ Нощен труд, 25 октомври 2004 г.

³²⁷ Монитор, 5 април 2004 г.

³²⁸ Новинар, 6 април 2004 г.

³²⁹ 24 часа, 4 април 2004 г.

4.4 Събиране на МОЛВ

4.4.1 Предишни акции за събиране на МОЛВ

Една от първите акции за доброволно предаване на оръжие е двумесечната амнистия през 1968 г., по време на която на физическите лица е позволено да предадат нерегистрирани оръжия на полицията. Програмата е насочена предимно към въздушните пушки и няма съществен резултат³³⁰. През 1990 г. е приет друг закон за амнистията, който прекратява действието на чл. 339 от Наказателния кодекс, и позволява на всеки гражданин, притежаващ нерегистрирани огнестрелни оръжия, боеприпаси или експлозивни да ги предаде без да подлежи на наказателна отговорност³³¹. По време на тази амнистия са предадени незначителни количества оръжия³³².

От този момент България предприема необичайна стъпка и започва да провежда текущи операции за временно събиране на оръжия в периоди на социално напрежение. Първата подобна програма е проведена през юни 1992 г., когато Министерският съвет издава заповед до регионалните дирекции на полицията да съберат всички законни и незаконни огнестрелни оръжия, включително ловно и спортно оръжие, както и оръжия, дарени от държавата. В заповедта се изисква пълна пререгистрация и отчитане на всички оръжия на МВР, а МО, МВР, Комисията по горите, Българският ловно-рибарски съюз и Комисията по закриване на ОСО. Отчитат се и всички регистрирани МОЛВ и се увеличават мерките за сигурност в местата за съхранение на огнестрелни оръжия и боеприпаси³³³. По това време някои считат тази акция за политически акт на управляващия Съюз на демократичните сили, тъй като много от оръжията в страната по това време са собственост на бивши членове на комунистическата партия. Все пак, целта на правителството и през 1990 г., и през 1992 г. е да намали опасността от сблъсъци по време на изборите, които са силно поляризирани³³⁴.

Въпреки, че събраните оръжия по-късно са върнати на собствениците им, те са иззети отново преди парламентарните избори през декември 1992³³⁵. По това време политическото разделение в страната е силно изострено и правителството прави опит да минимизира риска от инциденти и въоръжен конфликт чрез изземване на наличните оръжия. След провеждането на изборите законните огнестрелни оръжия са върнати отново на собствениците им³³⁶. Според бившия министър на МВР, Чавдар Червенков акциите за събиране през 1992 и 1994 г. са успешни, тъй като е събрано значително количество оръжия³³⁷. Реално тогава, обаче, е събрано най-вече наградно оръжие от бивши служители на МО, МВР и ЦК на БКП. Опитите да се съберат ловните пушки остават неуспешни, а броят на иззетите незаконни оръжия не надвишава този от други години.³³⁸

През юни 2002 г. народният представител Нонка Матова представя законопроект за амнистиране на всеки, който притежава нерегистрирано оръжие в нарушение на чл. 339 от Наказателния кодекс, при условие, че предаде оръжието на МВР в срок от три месеца. В допълнение, предложеният закон допуска предадените оръжия да бъдат регистрирани законно и техните собственици да си ги получат обратно³³⁹. Тази инициатива обаче не намира отзвук сред населението и политиките и не е поставена на гласуване. Г-жа Матова подновява опита си да въведе закон за амнистията в края на 2004 г., но тъй като според държавни агенции амнистията ще бъде съпроводена с продължителна и вероятно скъпоструваща кампания за събиране и информирание, гласуването на закона е отложено за пореден път.

³³⁰ Законопроект за амнистията от 26 юни 2002 г., Онлайн база със законопроекти на Народното събрание, <http://www.parliament.bg/?page=app&lng=bg&aid=4>

³³¹ Закон за амнистията, от 28 март 1990 г., Обн., ДВ бр. 30 от 13 април 1990 г.

³³² Кореспонденция по електронна поща с Н. Кръчмаров, бивш служител в Дирекция "Координация и информационно-аналитична дейност" към НС "Полиция", МВР.

³³³ Решение № 167 на Министерски съвет за пререгистриране на огнестрелното оръжие, ползвано от юридически и физически лица, 4 май 1992 г.

³³⁴ Интервю, Червенков, 21 юли, 2004 г.

³³⁵ Решение 473 на Министерски съвет от 27 октомври 1994 г. за отчетността, пререгистрацията, конфискацията и съхранението на огнестрелни оръжия, притежавани от юридически и физически лица.

³³⁶ Интервю, Червенков, 21 юли 2004 г.

³³⁷ Пак там.

³³⁸ Интервю, Стоянов, 2004 г.

³³⁹ Законопроект за амнистията от 26 юни 2002 г. Онлайн база със законопроекти на Народното събрание, <http://www.parliament.bg/?page=app&lng=bg&aid=4>

4.4.2 Капацитет за извършване на бъдещи акции за събиране на МОЛВ

Фактът, че е предложен закон за амнистията, повдига въпроса за готовността на България да провежда безопасни и ефективни операции по събиране на МОЛВ. Има няколко задължителни условия, които трябва да бъдат изпълнени. На първо място е необходима национална инфраструктура, която да бъде използвана за изграждане на временни центрове за събиране и съхраняване на оръжие. В този случай не съществуват пречки поради наличието на широка мрежа от регионални полицейски участъци и складове в страната. На второ място, трябва да бъдат предвидени процедури, средства и обучение срещу всички рискове, произтичащи от небезопасените взривни вещества, предадени по време на амнистията. За разлика от съседите си Македония и Сърбия, в България няма натрупване на оръжия от военен тип и не се очакват пречки в тази област. Необходима е, обаче, съответна подготовка. Друго препятствие е свързано с изискването предадените МОЛВ да бъдат съхранявани и транспортирани при мерки за безопасност, особено на условията на продължаваща гангстерска война между все по-дръзките организирани престъпни групи в страната. Въпреки, че изследователският екип нямаше възможност да събере информация за стандартите за съхранение в базите на МВР, българската полиция успешно е събираща законното оръжие в по-ранни акции и разполага с необходимия опит за бъдещи инициативи от този вид.

Необходимо е да се предвиди също дали населението ще има достатъчно доверие на институциите, натоварени със събирането на оръжие и раздаването на паричните компенсации. Резултатите от социологическото изследване и фокус-групите показват, че обществото няма доверие в държавните институции, включително в полицията (виж раздел 3.2). Отношението към идеята за събиране на МОЛВ е отрицателно, което показва, че общественият скептицизъм ще бъде основна пречка при всяка следваща операция за събиране на оръжие в страната. Опитът от други страни показва, че добре проведена информационна кампания за МОЛВ значително ще насърчи участието на населението в програми за разоръжаване. За да има успех подобна кампания, обаче, е необходима висока степен на прозрачност от страна на властите относно характера и значимостта на проблема, критериите за успеха и справедливостта на процеса на разоръжаване, включително раздаването на паричните компенсации.

4.5 Унищожаване на МОЛВ

4.5.1 Унищожаване на излишното въоръжение

Както вече бе отбелязано, България притежава съществено количество излишно оръжие, което най-вече е в притежание на въоръжените сили (приблизително 200 000 броя, виж раздел 1.1.2). Въпреки че оръжията, конфискувани от полицията, остават в сферата на пълномощия на МВР, няма данни за масово им унищожаване от полицията. През януари 2003 г. МВР продаде на търг 1 350 конфискувани МОЛВ³⁴⁰, което е в известен разрез с Програмата за действие на ООН, призоваваща към унищожаване на излишните МОЛВ³⁴¹.

В последните години българското правителство проявява все повече готовност да дискутира и въведе отстраняването на запаси от МОЛВ, което на свой ред привлече помощта на редица донори. Унищожаването на МОЛВ започна през 2001 г., когато България подписа споразумение с американското правителство за разрушаването на максимум 150 000 МОЛВ³⁴². Досега, по това споразумение, България е унищожила около 96 000 МОЛВ (и боеприпаси – виж по-долу)³⁴³. През юли 2003 г., като част от проект, спонсориран от Програмата за развитие на Организацията на Обединените Нации (ПРООН), Министерството на отбраната унищожи 4 500 автомати "Калашников АК-74" плюс боеприпаси (виж по-долу). На 27 октомври 2003 г. в София унищожаването им бе отбелязано с представянето на скулптура, направена от частите от унищожените боеприпаси и автомати, създадена от студенти от Националната Художествена Академия³⁴⁴.

След спонсорираното от ПРООН унищожаване в свой доклад SEESAC заключи че България е добър кандидат за бъдещи проекти за унищожаване на МОЛВ, ако МО има готовност да подпомогне процеса. Докладът отбеляза, че останалите запаси от излишни малки оръжия, боеприпаси и АК-74 биха били подходящи за унищожаване, тъй като много от сегашните боеприпаси са сравнително нови и имат висока цена на световния "черен" пазар

³⁴⁰ 168 Часа, 31 януари 2003 г.

³⁴¹ Програма за действие на ООН (документ на ООН A/CONF.192/15), част II-16.

³⁴² Гунев и др., стр. 46.

³⁴³ Георгиев, 3-4 ноември 2004 г.

³⁴⁴ От малки оръжия до мир в България. ПРООН, http://www.undp.bg/en/homepage_files/salw/monument_of_peace.pdf.

SEESAC, 2003.

Снимка 11: 24 октомври 2003 г. България гордо представя монумента “Птица на мира” пред информационния център на Министерството на Отбраната. Скулптурата е направена от оръжия и боеприпаси, унищожени през лятото на 2003. г.

(оръжията от типа РПГ също бяха посочени като подходящи). Докладът даде и препоръки за подобряване на техническите процедури и тези, свързани с опазването на околната среда преди следващото унищожаване³⁴⁵.

Въпреки че в момента не съществува национална програма за унищожаване на МОЛВ, българското правителство търси спонсорство за подобни проекти от други държави³⁴⁶. Правителствата на САЩ и Великобритания изразиха готовност да помогнат на България в усилията ѝ за по нататъшно унищожаване на МОЛВ и започнаха дискусии в средата на 2004³⁴⁷. През декември 2004 г. съвместна делегация от британската Група за съвместен оръжеен контрол (ГСОК) и SEESAC разгледа и даде оценка на складовете за съхранение на МО³⁴⁸.

4.5.2 Унищожаване на излишните боеприпаси

В края на 2004 г. българските въоръжени сили притежават близо 80 000 тона излишни боеприпаси, от които около 21 000 тона са МОЛВ боеприпаси (виж графика 37 и Приложение В). Както беше отбелязано, България съдейства на американското правителство и ПРООН при унищожаването на излишни боеприпаси (близо 6 700 000 единици са унищожени по проекта спонсориран от САЩ, а по проекта на ПРООН 750 000 единици от 5,45 мм боеприпаси за малки оръжия и 2 475 единици осколъчни противотанкови изстрели.)³⁴⁹.

На 4 март 2004 г., МС одобри “Национална програма за утилизация и унищожаване на излишните бойни припаси на територията на Република България”³⁵⁰. Изработена от експерти в МО, програмата дава няколко обяснения за съществуването на сегашните излишъци (които са около 50 % от всички налични боеприпаси). Първата посочена причина е редуцирането на българските въоръжени сили, което все още продължава. Втората е, че през периода на реструктуриране, боеприпасите са били местени, което е влошило състоянието на някои запаси. Техническата преценка показва че химическата стабилност на барута и балистичните качества на някои боеприпаси наистина са влошени. Като резултат, всички боеприпаси произведени преди 1970 г. са отделени за унищожаване като част от предложената програма. Без пълните резултати от подобни оценки на боеприпасите, обаче, е невъзможно да се реши дали някои от тях представляват пряка заплаха за хората.

³⁴⁵ Munro, 2003.

³⁴⁶ Справка за основните проекти за модернизация на въоръжените сили на Република България http://www.mod.government.bg/bg_docs/spravka_rj_15_07.htm (юли 21, 2004 г.).

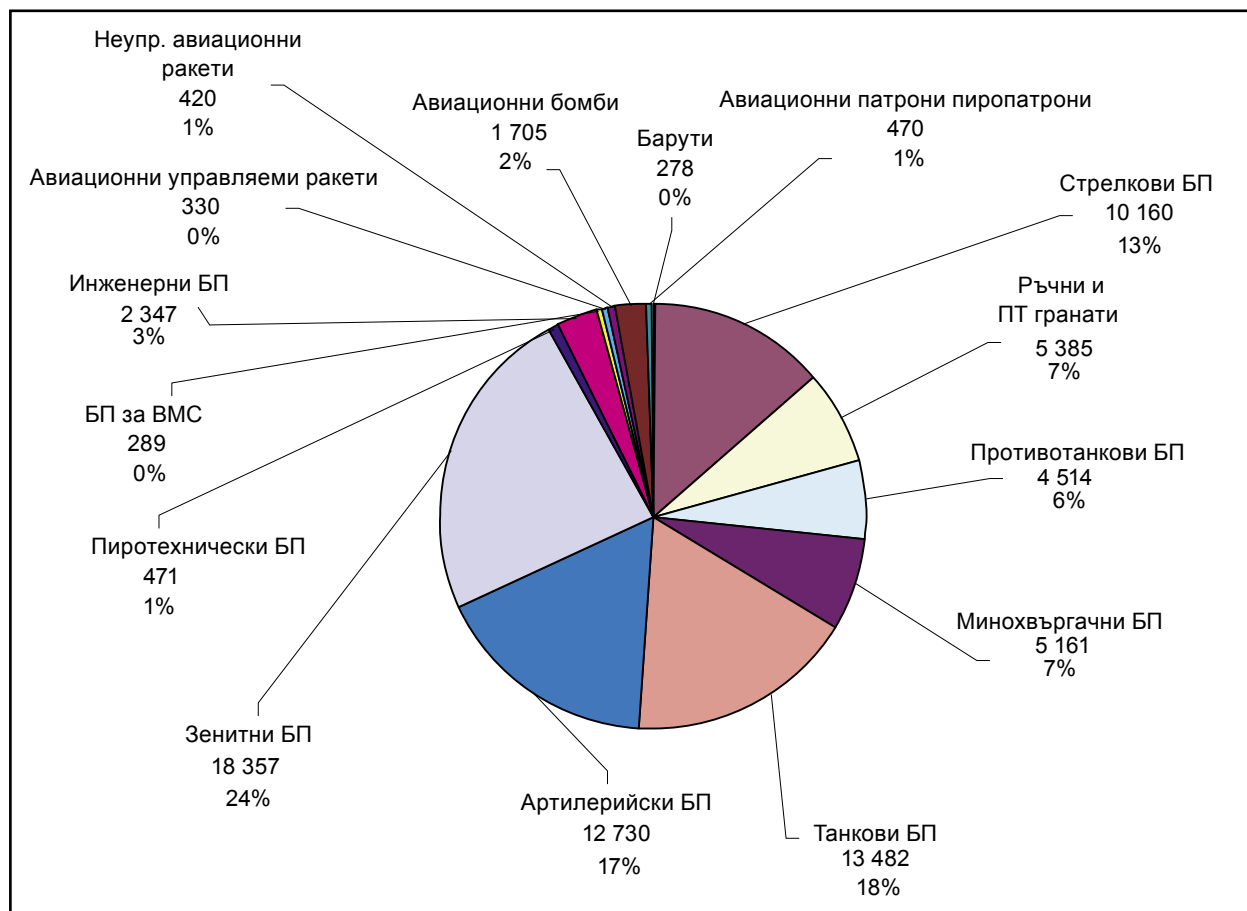
³⁴⁷ Интервю, Лаудър, 23 септември 2004 г.; Бройд, 21 септември 2004 г.

³⁴⁸ Интервю, Уилкинсън, 6 декември 2004 г.

³⁴⁹ Георгиев, 3-4 ноември 2004 г.; и Munro, 2003 г.

³⁵⁰ Програмата бе представена пред Парламента на 9 март. След като бе разгледана на 18 март от Комисията по външна политика, отбрана и сигурност, програмата бе оставена за второ разглеждане.

Графика 37: Излишни боеприпаси (в тона)³⁵¹.

Освен че описва подробно съществуващите излишъци, около една трета от програмата е посветена на различните методи на унищожаване и рециклиране, както и техните ефекти върху околната среда (те са определени като сериозни, но заключението е, че е необходимо допълнително проучване, което да прецени точно естеството и размера на последиците). За съжаление, не е направена връзка между тези различните методи на унищожаване и конкретното унищожаване на излишъците. Текстът също така пропуска да отбележи и сравни финансовите аспекти на различните методи за унищожение.

Програмата дава и информация за капацитета на различни фирми от отбранителния сектор да унищожават и рециклират боеприпаси (виж каре "Капацитет на отбранителните предприятия за унищожаване на боеприпаси"), въпреки че **точните количества, които съоръженията могат да обработят обикновено не са посочени. Не е дадена цялостна преценка за реалния общ капацитет на споменатите съоръжения, но се стига до заключението, че заедно фирмите имат достатъчно място за съхранение, технически възможности и познания да се справят с част от задачата по унищожаването и рециклирането.** Въпреки преценката, че фирмите отговарят на изискванията за безопасност, обаче, **се посочва че техните методи и оборудване не съответстват на съвременните екологични стандарти.**

³⁵¹ Източник: МО, 2003 г. Подробна таблица с излишните боеприпаси за МОЛВ е предоставена в Приложение В.

Капацитет на отбранителните предприятия за унищожаване на боеприпаси³⁵².

ВМЗ (Сопот): ВМЗ има редица "галванични съоръжения" за различни химични технически операции, свързани с унищожаването и рециклирането на боеприпаси. Въпреки, че предприятието се нуждае от допълнително оборудване, за да може да рециклира част от боеприпасите, то вече притежава необходимите съоръжения, за да се справи с унищожаването на боеприпаси, макар и да не е ясно в какъв размер. Смята се, че оборудването включва: хидравлични преси до 250 тона, оборудване за почистване на корпусите на снарядите от остатъци от тротил и машина за разрушаване на експлозиви.

Трема (Трявна): Както и ВМЗ, Трема има собствено съоръжение за обработване с вода и оборудване за почистване на корпусите на снарядите от остатъци от тротил. Фирмата няма капацитет за унищожаване на експлозивните вещества, най-вече ТНТ, затова се предпочита събирането и подсушаването на извлечения тротил и препродаването му на преработващи предприятия. Трема също има оборудване за нарязване на корпусите за скрап и пещи за изгаряне на остатъчните материали. Предприятието може да съхранява до 30 000 единици артилерийски боеприпаси. С допълнително оборудване и допълване на монтажните линии би могло да унищожи или разглови до 10 000 85-125 мм единици боеприпаси по 11 единици за евро (след продажбата на скрап и ТНТ).

Аркус (Лясковец): Предприятието има капацитет да унищожи и рециклира всички боеприпаси с калибър до 40 мм. Там е разработен и проект за "Център за рециклиране и унищожаване на боеприпаси". Не става ясно дали този център ще се конкурира с регионалния център, предвиден от националната програма.

Видекс (София): За месец може да преработи между 350-400 тона тротил и да рециклира и унищожи между 80 000 и 100 000 броя артилерийски боеприпаси в зависимост от калибъра (57 мм, 85 мм, 100 мм, 122 мм). Предприятието в момента се занимава с унищожаване на противотанкови мини, кумулативни, удължени и съсредоточени заряди.

Дунарит (Русе): Занимава се с производството на авиационни и артилерийски боеприпаси (57-122 мм). Няма информация за количеството боеприпаси или бързината, с която което може да ги обработи.

Механика и монтаж (Севлиево): Може да рециклира разнообразие от артилерийски, противотанкови и зенитни заряди за боеприпаси, а също така и ръчни гранати. Няма информация за количеството боеприпаси или бързината, с която може да ги обработи.

Еловица (Габрово): Може да извлича и рециклира ТНТ, като го използва за производство на някои продукти за широка употреба. Също може да унищожава противотанкови мини (БА-III и ТМ-46). Няма информация за количеството боеприпаси или бързината, с която може да ги обработи.

Арсенал (Казанлък): Има капацитет да рециклира различни боеприпаси за МОЛВ, включително патрони от 5,45 до 14,5 мм; 23-57 мм зенитни изстрели; 60-120 мм минохвъргачни изстрели; 76-152 мм артилерийски изстрели; РПГ единици, както и някои артилерийски боеприпаси. Няма информация за количеството боеприпаси или бързината, с която може да ги обработи.

ТЕРЕМ (Костенец): През 2003 г. заводът участва в проект, спонсориран от ПРООН за унищожаване на МОЛВ и има капацитет да разруши редица артилерийски, противотанкови и противовъздушни боеприпаси. Няма информация за количеството боеприпаси или бързината, с която може да ги обработи.

След прегледа на капацитета за унищожаване на различните отбранителни съоръжения, в програмата са изброени няколко недостатъка на наличните мощности:

- отбранителните съоръжения не спазват сегашните изисквания за опазване на околната среда напълно;
- технологията е остаряла, а инвестирането в нейното подобрене би струвало повече от закупуването на нови машини;
- има ограничени възможности за рециклиране;
- липсват подходящи съоръжения за отстраняването на експлозивни или чувствителни компоненти (например детонатори и запалители);
- няма оборудване за преработката и вторичната употреба на корпусни елементи и гилзи.

Поради тези проблеми се препоръчва създаването на нов "център, където да бъдат въведени най-модерните техники за унищожаване и рециклиране"³⁵³. Очаква се центърът да има възможност да демонтира, рециклира и унищожава всякакви боеприпаси от "патрон до ракета."³⁵⁴ За място на центъра е предложен съществуващият завод ТЕРЕМ-Костенец, който е "далеч от големия град и в регион с голяма безработица, но добра инфраструктура." (Не е ясно как ще се промени плана след приватизацията на съоръженията на ТЕРЕМ (първоначалните оферти за завода в Костенец е трябвало да бъдат подадени до декември 2004 г., което би увеличило цената на капитала ако земята или съоръженията, необходими за програмата, са разпродадени)³⁵⁵.

³⁵² Източник: МО, 2003 г.

³⁵³ МО, 2003 г., стр. 58.

³⁵⁴ Пак там, стр. 65.

³⁵⁵ БТА, 11 ноември 2004 г.

Въпреки че заплануваният център може да използва съществуващия парцел, той трябва да функционира като отделно предприятие. Според документа такъв център би могъл да унищожи всички излишни боеприпаси за осем години. От решаващо значение е, че програмата предвижда центърът да преработва излишни боеприпаси от целия регион: “Би трябвало да може да унищожи боеприпасите на балканските страни, което ще го превърне в регионален център”³⁵⁶. (виж каре “Регионални съоръжения за демилитаризация” относно дискусиата за решаващите фактори при създаването на регионални центрове за унищожаване на боеприпаси.)

Регионални съоръжения за демилитаризация³⁵⁷.

На международни конференции често се предлага като решение разработването на регионално съоръжение за демилитаризация. Това може да е привлекателна идея за донорите и държавата, но политическите и технически съображения за останалите са много различни.

- Големите запаси от оръжия в много от страните в региона означават, че по-големите национални икономики могат да поддържат и демилитаризиращ капацитет.
- Боеприпасите трябва да могат да се местят безопасно в съгласие с международното законодателство, споразумения или препоръки. Това е трудно постижимо, ако в някои страни не се въведат системи за наблюдение на боеприпасите.
- Много от държавите в региона биха подкрепили подобно регионално съоръжение, тъй като то представлява инвестиция в голям мащаб. Трудното за донорите е да направят своя избор.
- Най-ефективният транспорт за пренасяне на боеприпаси и експлозиви е железопътният. Следователно жп инфраструктурата е от значение за местонахождението на регионалното съоръжение за демилитаризация. В Югоизточна Европа Румъния или Сърбия биха били подходящи. Вероятните кандидати за Централна и Източна Европа са Украйна и Русия.
- Мащабният пренос на боеприпаси до регионалното съоръжение за демилитаризация ще изисква сериозни политически преговори и планиране, за да е сигурно че “балансът на военна мощ” на държавите в региона не е нарушен. Съкращаването на запасите трябва да се извърши по най-добрия начин, който може и да е не е ефективен от гледна точка на процедурите на демилитаризация.
- Чуждестранните донори най-вероятно не притежават финансови възможности за пълното унищожаване на излишните запаси и за държавите в региона този въпрос ще придобие сериозни икономически измерения.

Финансовата обосновка на предложената програма взема предвид само един вариант – построяването на център за унищожаване. За това ще са нужни две години и 9,85 млн. евро (плюс допълнителни 6,8 млн. евро за разходи по съхранението). Цената за унищожаването на всички боеприпаси, предвидени от програма възлиза на 47,3 млн. евро, като унищожаването на излишните боеприпаси за МОЛВ струва над 6,3 млн. евро. Тази сума също включва печалба от 4,73 млн. евро, изчислена на базата на програмата за унищожаване, финансирана от правителството на САЩ. Цената за съхранение на всички излишни боеприпаси за десет-годишен период би достигнала 29 млн. евро (не е ясно дали сумата от 47,3 млн. евро включва разходите по съхранение). Предвидената печалба от продажбата на 62 510 тона от рециклирани материали е 16,52 млн. евро.

Програмата не сравнява различните алтернативи на регионалния център за унищожаване от финансова гледна точка, като напр. ползата от използването на сегашния капацитет или цената на транспортирането до съоръжения в чужбина. Липсват и всякакви прогнозни оценки за евентуални бъдещи поръчки за унищожаване подадени от съседни държави.

4.6 Прозрачност и отчетност

Обмяната на международна информация днес е рутинна практика в България. Прогрес е постигнат и във вътрешната информация, свързана със законовата рамка и контролните механизми³⁵⁸. Може би най-добрият тест за нивото на прозрачност в България по въпросите на МОЛВ е процесът на подготовка на отчетния доклад на Междуведомствената комисия за 2002-2003. Въпреки, че изследователите работиха в отлично взаимодействие с държавни служители (в отделни случаи някои служители дори отделиха от своето време да прегледат текста на доклада), в отделни случаи интервюиращите се сблъскаха с липса на прозрачност, особено при опит за достъп до следната информация:

- Данни за износа и вноса на оръжия (МИ и Агенция “Митници”);
- Служби, притежаващи запаси от оръжие (МО, МВР, Агенция “Митници”, Министерство на правосъдието и Министерство на земеделието и горите);

³⁵⁶ Пак там.

³⁵⁷ Източник: Кореспонденция с Ейдриън Уилкинсън, ръководител на екип, SEESAC, септември 2004 г.

³⁵⁸ Виж интернет страницата на Министерството на икономиката <http://www.mi.government.bg/ind/lic/arms.html>.

- Излишъци от МОЛВ (МО, МВР);
- Престъпления, извършени с огнестрелно оръжие в армията (Военна полиция);
- Марки на регистрираните и конфискувани оръжия (МВР, ДНСП-КОС);
- Конфискувани огнестрелни оръжия по гранични пунктове (НС "Гранична полиция");
- Брой кражби от военни складове (МО);
- Брой на регистрираните ловци (Български ловно-рибарски съюз, Национално управление по горите).

При търсене на информация по горните въпроси отговорите варират от официален отказ до липса на отговор при няколко поредни запитвания³⁵⁹. По думите на един специалист по икономика на отбраната *"Духът на секретност по отношение на отбраната и сигурността, наследен от ерата на комунизма, все още има силно присъствие"*³⁶⁰.

С малки изключения повечето от държавните служители, с които изследователите се свързват, имат желание да съдействат, но са ограничени от закона. Очевидно правото на българските граждани да получат обществена информация за МОЛВ е силно ограничено. Основният проблем се дължи на обхвата и приложението на новия Закон за защита на класифицираната информация (2002), който определя следната информация като класифицирана: *"обобщена информация относно специалната продукция"*³⁶¹ на отбранителната промишленост, както и прогнози за развитието, плановете, производствените мощности, научните и изследователските единици за реализация на поръчки за въоръжение, бойна техника, боеприпаси и военна апаратура³⁶². Освен това, законът класифицира *"обобщени сведения по вноса и износа на въоръжение, бойна техника и боеприпаси за нуждите на Въоръжените сили на Република България."*³⁶³.

Както показва посочения списък от въпроси, по които са отказани данни, информацията се съхранява от няколко агенции с различни функции. По отношение на прозрачността, законът от 2002 г. всъщност е стъпка назад. Според предишния Закон за достъп до документите на бившата Държавна сигурност и бившето Разузнавателно управление на Генералния щаб, отменен през 2002 г., информация за търговията с оръжия може да бъде разсекретена със съгласието на специална комисия. Настоящата формулировка и прилагане на закона изглеждат необосновано рестриктивни, тъй като голяма част от информацията, отказана при настоящото изследване, вече се е появила в общественото пространство по различни други пътища. Например говорителите на МВР и МО дават често оценки за състава на армията и полицията в изявленията си за медиите; броят на излишните МОЛВ вероятно е известен на западни правителства (напр. Великобритания и САЩ) и международни организации (напр. SEESAC), които финансират и наблюдават тяхното унищожаване, но не и на българското общество; а данни за износа и вноса са достъпни за всички видове оръжие в редица регистри и публикации, вкл. Регистъра на ООН за конвенционалните оръжия, базата данни "Комтрейд" на ООН и тази на НИКТМО, доклади за износа на оръжие на други страни и материали в медиите (виж Приложения Е и Ж за списък на известните сделки за износ и внос).

4.6.1 Отчитане на годишния износ на оръжие

Прозрачността в търговията с оръжие е важна за определяне на степента на спазване на международните споразумения и препоръки. Публикуването на доклади за експортния контрол от страните, които извършват търговия с оръжие, е съществен елемент от въвеждането на прозрачност при условие, че тези доклади са обхватни и подробни. Първият доклад на България за износа на оръжие трябваше да бъде публикуван още през април 2003 г., след като е подготвян почти две години от Междуведомствената комисия. Докладът ще съдържа описание на дейността на Комисията през последната година и се очаква да предостави информация за типа, дестинацията и стойността на сделките през 2002 и 2003 г. Докладът вече е одобрен от Министерски съвет (без промени) и в момента е в Народното събрание, където ще бъде взето решение каква част от текста

³⁵⁹ Друг отказ е разгледан в годишния доклад на Българския хелзински комитет за 2003 г. На 28 март 2002 г., Ямболският окръжен съд постановява, че Сливенската окръжна военна прокуратура е нарушила Закона за достъп до публична информация, тъй като на 12 февруари 2001 г. е отказала да предостави на БХК информация относно броя на жалбите за незаконно използване на сила и огнестрелни оръжия от полицията и военнорслужещи, както и броят на случаите, които са довели до разследване през 2000-2001 г. Решението на съда е обжалвано, но в началото на 2003 г. Върховния касационен съд потвърждава решението на Окръжния съд.

³⁶⁰ BICC/BASIC/Saferworld/SAS, p.98.

³⁶¹ "Специална продукция" е термин, използван на български за означаване на всякакъв вид ОСТВДУ.

³⁶² Закон за защита на класифицираната информация. Обн. ДВ бр. 45 от 2002 г., изм., ДВ бр. 31 от 2003 г., чл. 25, прилож. 1, ал. 1.18

³⁶³ Пак там, чл. 25, прилож. 1, ал. 1.22.

ще бъде публична³⁶⁴.

Въпреки, че публикуването на доклада е знак за прозрачност, трябва да се отбележи, че ЗКВТДОСТВДУ не съдържа разпоредби за публикуването на публичен доклад за оръжейните сделки. Законът задължава Междуведомствената комисия да се отчита на Министерски съвет за прилагането на закона. Съветът, от своя страна, е предоставил доклада на парламента (чл. 18), но не съществува изрична законова разпоредба за публичност на доклада. Ниската степен на прозрачност се потвърждава и от липсата на механизми за отчетност на парламентарно ниво. Понастоящем не съществуват разпоредби за парламентарна проверка на решенията за лицензиране, както преди, така и след даване на лицензите³⁶⁵.

4.7 Международно сътрудничество и обмен на информация

За страна, чиято търговия с оръжие е била обвита в пълна секретност допреди десет години, България прави значителен прогрес в сътрудничеството с различни европейски организации и процеси и свързания с това обмен на информация. От 1993 г. няколко поредни правителства предоставят информация на Регистъра на ООН за конвенционалните оръжия. Оттогава страната се присъединява към все повече международни инструменти за контрол над въоръженията, някои от които са свързани с МОЛВ и също изискват обмен на информация (виж раздел 4.1.2).

През 1994 г. България е една от първите страни, които се присъединяват към програмата на НАТО Партньорство за мир за сътрудничество в отбранителната реформа³⁶⁶. България е един от първите членове и на Васенаарското споразумение от 1996 г., създадено да насърчава експортния контрол върху оръжията и технологиите с възможна двойна употреба към рискови страни. Представители на правителството участват в редовните срещи на Васенаарското споразумение, където се публикуват и доклади за износа на оръжие. България е подкрепила предложението за включване на изискване за отчет по МОЛВ в рамките на споразумението.

През август 1998 г. България официално се присъединява към Кодекса за поведение при износ на оръжие на Европейския съюз и приема да спазва насоките, решенията и позициите за трансфер на оръжие на ЕС. При отсъствие на национален доклад за експорта на оръжие е извънредно трудно да се прецени доколко Кодексът се спазва, особено по отношение на износа, но и в други сфери. Министерството на външните работи е изпълнило едно изискване за обмен на информация, съдържащо се в Кодекса, като предоставя доклад на Работната група на ЕС за контрола над износа на конвенционални оръжия (COARM) за своите действия по прилагане на Кодекса³⁶⁷. Ограниченията на *Закона за защита на класифицираната информация* (виж по-горе) обаче биха попречили на МВНР да изпълни второ изискване на Кодекса, според което *“Всяка страна ще предостави на всички останали страни-членки при гарантирана конфиденциалност годишен доклад за износа си на отбранителна продукция...”*³⁶⁸. В същото време, интервюираният за този доклад дипломат от Посолството на САЩ се отнася положително към все по-честите запитвания на членове на Междуведомствената комисия до чужди посолства при оценяване на кандидатурите за разрешения за износ³⁶⁹.

През декември 1998 г. правителството поема политически ангажимент към Общите действия на ЕС по МОЛВ³⁷⁰. През ноември 2000 г. България подписва Документа на ОССЕ за МОЛВ³⁷¹ и оттогава предоставя редовно информация на ОССЕ за търговия с МОЛВ в страните от ОССЕ, според изискванията на документа³⁷². България е подписала и Програмата за действие на ООН от 2001 г. На 7 март 2002 г. Министерски съвет приема *Решение за съгласие с Програмата за действие на ООН*, възлагайки на отделни държавни институции да назначат лице за контакт, което да улесни прилагането на Програмата. Това решение превръща в официални редовните срещи на “експертната група” от януари 2001 г.³⁷³. След приемането на Програмата България е представила

³⁶⁴ Интервю, Владимирова, 4 ноември 2004 г. По време на предишно интервю, ИД секретар на комисията казва, че се надява и очаква публикуваният доклад да включва информация за стойността на сделките и тяхната дестинация – интервю, Атанасов, 24 септември 2004 г.

³⁶⁵ Чл. 66, ал. 2 от Правилника за прилагане на ЗКВТДОСТВДУ (ДВ бр. 102 от 1995 г.) предвижда Междуведомствената комисия да съблюдава прилагането на закона.

³⁶⁶ <http://www.dcaf.ch/publications/e-publications/SI-FRY/Ivanov.pdf>.

³⁶⁷ Доклад на МВНР до COARM, 19 март 2003 г., DS 8/2003.

³⁶⁸ Кодекс за поведение при износ на оръжие на ЕС, Operative Provision no. 8, 8675/2/98 CR/mas EN, DG E – PESC IV9.

³⁶⁹ Интервю, Лаудър, 23 септември 2004 г.

³⁷⁰ Общи действия на ЕС от 17 декември 1998 г. относно ролята на ЕС в борбата с дестабилизиращото натрупване и разпространение на малки оръжия и леки въоръжения (1999/34/CFSP).

³⁷¹ FSC.DOC/1/00, 24 ноември 2000 г.

³⁷² България изпраща три доклада в секретариата на ОССЕ след приемането на документа. Кореспонденция с Антон Мартинок от секретариата на ОССЕ, 23 септември 2004 г.

два годишни доклада за своя прогрес на Отдела по разоръжаване на ООН, като все още предстои да изпрати доклад за 2004 г.³⁷⁴. Представител на България участва и в Групата на правителствените експерти на ООН, която се събира, за да обсъжда създаването на международноправен инструмент за маркиране и проследяване на МОЛВ³⁷⁵.

Съществуват и други регионални инициативи, действащи в Югоизточна Европа, чиято цел е противодействие на организираната престъпност и трансграничната контрабанда. Това са Международната организация на криминалната полиция (Интерпол)³⁷⁶, Европейската полицейска служба (Европол)³⁷⁷, Пактът за стабилност в Югоизточна Европа (чрез Координационния център за контрол над малките оръжия и лекото въоръжение в Югоизточна Европа, SEESAC), Организацията за черноморското икономическо сътрудничество, Централноевропейската инициатива, Центърът за борба с трансграничната престъпност към ИСЮИЕ (SECI Center). Българската полиция, митници и служби за разузнаване си сътрудничат с някои от тези инициативи на базата на двустранни споразумения³⁷⁸. Най-влиятелни и важни от тях са центърът на ИСЮИЕ и SEESAC.

В Центъра за борба с трансграничната престъпност към ИСЮИЕ (SECI Center) в Букурещ работят представители на полицейски и гранични служби от дванадесет страни в региона. Мисията на Центъра е да *“предотвратява, разкрива, проследява, разследва и пресича незаконния трафик на МОЛВ чрез изграждане на директни, устойчиви и бързи канали за обмен на информация”*. България определя двама експерта - по един от МВР и от Агенция “Митници” – за постоянна връзка с Центъра в Букурещ³⁷⁹. По време на операцията за борба с трафика на оръжие в Югоизточна Европа през периода ноември 2002 - май 2003 г. те активно обменят информация за незаконния трафик на оръжие със свои колеги от ИСЮИЕ³⁸⁰. За съжаление, липсата на ресурси е причина за недостатъчната ефективност на Центъра и особено за невъзможността да се използва аналитичен капацитет за оценка на събраните данни (Центърът няма щатни анализатори, които да проучват данните, които разузнаването подава за контрабандата на МОЛВ). Ако оперативния капацитет на Центъра на ИСЮИЕ се повиши, това би помогнало на всички участващи страни, в т.ч. България да противодействат на трансграничния трафик на незаконни МОЛВ.

SEESAC е съвместна инициатива на Програмата за развитие на ООН и Пакта за стабилност в Югоизточна Европа. Координационният център е създаден като част от Регионалния план за противодействие на разпространението на МОЛВ от ноември 2001 г. Той координира контрола и съкращаването на МОЛВ в региона, като предлага техническа помощ на правителства и други участници в контрола над МОЛВ. Взаимодействието на българското правителство с Координационния център е свързано с проект за унищожаване на оръжия, спонсориран от Програмата за развитие на ООН през 2002 г., при който SEESAC предоставя техническа подкрепа и помощ при набиране на средствата.

³⁷³ Според отговор на Република България по параграф 12 на Резолюция 56/24 V на ОС на ООН, тези институции са: Междуведомственият съвет по въпросите на военнопromишления комплекс и мобилизационната готовност на страната към Министерски съвет; Междуведомствената комисия за експортен контрол и неразпространение на оръжията за масово унищожение към Министерството на икономиката; МВР; Агенция “Митници”; МО; МВНР; МП.

³⁷⁴ <http://disarmament2.un.org/cab/salw-nationalreports.html>.

³⁷⁵ Отговор на Република България по параграф 12 на Резолюция 56/24 V.

³⁷⁶ Според официални изявления на държавни служители, Агенция “Митници” периодично получава информация за откраднати огнестрелни оръжия от Националното бюро на Интерпол, което повишава капацитета ѝ за предотвратяване на контрабанда на оръжие. Отговор на Република България по параграф 12 на Резолюция 56/24 V на ОС на ООН “Незаконна търговия с МОЛВ във всичките ѝ аспекти”, с. 8.

³⁷⁷ На 17 юни 2003 г. България подписва споразумение за сътрудничество с Европол във връзка с борбата с международната организирана престъпност. Споразумението позволява на България да назначи офицер за връзка в седалището на Европол в Хага. Съобщение за пресата на Европол, 17 юни 2003 г.

³⁷⁸ Сътрудничеството между митническите служби се извършва на базата на: Протокол № 6 за взаимопомощ в митническата дейност, в съответствие с чл. 93 (3) на Европейското споразумение за асоцииране между Европейската комисия и страните-членки от една страна и Република България от друга (ДВ бр. 33 от 1993 г., в сила от 1 фев. 1995); Двустранни споразумения за международно сътрудничество и взаимопомощ в митническата дейност между България и правителствата на Австрия, Турция, Гърция, Румъния, Руската федерация, Украйна, Македония, Монголия, Федеративна република Югославия; Меморандум за споразумение с правителството на Великобритания. Отговор на Република България по параграф 12 на Резолюция 56/24 V на ОС на ООН “Незаконната търговия с МОЛВ във всичките нейни аспекти”, с. 7-8.

³⁷⁹ Виж <http://www.secicenter.org/html/index.htm>.

³⁸⁰ Според окончателния доклад по проекта, информацията предоставена от България на Центъра се отнася за конфискувани оръжия от най-различен вид, включително 46 пистолета, 2 пистолета “Макаров”, 86 бойни пушки, 10 ръчно изработени оръжия, 3 РПГ, 16 ръчно изработени взривни устройства, 426 детонатора и 15,9 кг. неустановени експлозиви. Данни, предоставени от Центъра към ИСЮИЕ, юни 2003 г.